

Зуряадай Залуушуул

БУРЯДАЙ КОМСОМОЛ ОУГАНИЗАЦИИ ОРГА

ЗУУН-СИБИРИН
ГҮРЭНЭЙ СОЕЛ
ИНСТИТУДАЙ
БАЙГУУЛАГДАНААР
30 ЖЭЛ ГҮЙСЭБЭ

МААНАДЫЕ СОЕЛ АБАРХА

Гушан жэл гэжэжмэй өх
гү, алм бага гүл һурапсалай
заведенидэ яһала эдир ээ-
лүү наһан гэжэ хэлэмээр.
Мүнөө Зуун Сибирин сое-
лой институт 30 жэлэй гэжэ
ойн баярыг тэмдэглэжэ
байна. Эдэ жэлүүд сое-
лой институт ажабайдалда ил-
лэд өхэ хубилалтанууд боло-
жо үрдэ. Түрүүшээр тэ-
ржине Зуун Сибирин библи-
отеческ институт гэжэ нэр-
лэдэг байгаа.

1964 ондо библиотеческ

факультеттэ соел гэгээрэ-
лэй хүдэлмэрилэгшэдэй фа-
культет эмэлэн байна. Тэрэ
гэхэн саһаа хойшо инсти-
тут 26 дахин түрүү бэрхэ
мэргэжэлтэдэ, соелой
ажалшадые бэлдэжэ гаргаа.
Манай региондо 7583 библи-
отеческ хүдэлмэрилэгшэд,
5530 соел гэгээрэлэй ажал-
шад бэлдэгдэн байна.

ВСГИК-та ямар онсо ил-
гаа гэхэ гү, алм шэжэ библи-
отеческ, олон үндэс яһата-

най студентүүд һурадаг.
Үндэс яһанай түлөөлэгшэ
бүхэн өөрынөө арадай со-
ел культура шудалдаг зан-
шалтай. Ингэжэ үндэс ара-
дайгаа соел культурыг
саахадань хүгжөөлгэдэ сту-
дент илээд өхэ нүлөө
үзүүлхэ аргатай. Мүнөө ин-
ститутта национальна соел
болбосорол, өһо гурим, зан-
шал хайшан гэжэ һэргээн
хүгжөөхэ тухай гүнзэгсөөр
бодожо үзэнэ.

Манай городто националь-
на соел культурын түбүү-
дэй олоор байгуулагдаһан-
да ВСГИК лэ габъяатай.
Зачно һурапсалай талаар
проректор Рамса Ивонина
Пшеничкова соел культу-
рын хүгжэн халбарха үе сэг
түржэ эрээ гэжэ маанадта
хэлээ һэн.

Тиммэхэ соелой институт
шэжэ үедэ онсо үүргэ дүүр-
гэхэ болохо.

Манай корр.

МАНАЙ ДЕПУТАДУУД СЪЕЗДЫН ХҮДЭЛМЭРИДЭ ХАБААДАНА

Эдэ үдэрүүдтэ ороной-
мэй бүхэ арад зон Кремль
тээшэ анхараһаа кандуулна.
Ушар юуб гэжээ, мүнөө
СССР-эй арадай депутатууд
IV съезд хүдэлмээр
үргэлжлүүлжэ байна. Түү-
лэй үедэ ороной эконо-
мическ доройтонги байдал-
да орожо, бэрхшээлтэй
асуудалнуудыг хайшан гэжэ
шиндэхэ тухай бодомжол-
но. Хэзээ хэзэнийхнээ хү-
шэр байдал хүрэхэ эрээ
Эндэ ямар шалтгаан гол
үүргэ дүүргэжэ гэжэ эрд
асуута дурэн хүрэнэ, бүхэ
Союз хандаршана өө гү
гэжэ айдаһа хүртөөр сэг
эрэнхэйл дөө.

СССР-эй арадай депута-
дууд, манай элгэмдэмэл-
нууд Владимир Каралин боло-
лон Владимир Середкин
мүн лэ эдэ асуудалнуудыг
хайшан гэжэ ханаагаа зо-
боно, толгойгоо гүйгэнэ.
Съездын түрүүшын үдэр
манай Буряадай 8 депутат
Президентэ найдахаа бо-
лиһон тухай асуудал оруу-
лжэ, тэржине хаража үзэхэ
эрхтэ табла. Манай арадай

депутатуудай олонхын ав-
тономинуудай асуудалнуудыг
шиндэхэ депутатска
группада оруулагдаһан бай-
на. Регионууд хоорондын
депутатска группада Каре-
лин болон Шелхаев орон-
хой. Манай аграринууд
депутатууд хэрэг байдалыг
түргэн хубилгаха, сэхэ за-
маар дабшахыг урвална.

Съездын нэгдэхэ дө-
лоон хоног урьд республи-
канска депутатска делега-
ция суглаан үнгэргэгдөө.
Эндэ СССР-эй Верховно
Советтэ дэбжүүлэгдэхэ кан-
дидатуууд тухаа асуу-
дал зүбшэн хэлсидээ. Гү-
рэнэй засагай дээдын орга-
ной ротаци үнгэргэхэ боло-
нобди. Верховно Советтэ
гэжүүд Г. Литвинцев, Г.
Степанов маанамдыг хэлгэ-
гү гэжэ гүйһан мэдүүлгэ
оруула. Национальност-
нуудай советтэ дэбжүүлэхэ
талаар урьд табигдаһан спи-
сок соо А. Ангараев боло-
лон В. Середкин оруула-
даһан байна. Харин Союзтэ
Советтэ дуралдаһан спи-
сок соо Ж. Цыренов орон-
хой.

Съездын хүдэлмэридэ рес-
публикануудай Верховно
Советтэ түрүүлэгшээр,
КПСС-эй комитедуудэй се-
ретарьнар уригдаа. Тэднэй
дунда мүүдэ Булдаев бо-
лон Потапов бии.

Ямаршэ асуудалнууд тухаа
зүбшэн хэлсэжын эм-
лидэгдэхэдэ, дуралдаһууд
дай оруулагдаха, бүхэ
хүнүүдэй нэгэн ханамжатай
байлаа һэмжэлэмээр гэжэ
заримашуул ханадаг байха.
Энэжине буруушааха үндэ-
һэ баримта намда үгэ. Ма-
най Буряадай элгээгдэмэл-
нууд социальн-экономиче-
ск, политическ доройтон-
ги байдалһаа гараха талаар
эрд шүүд хэмжэжүүлхэ
абаха, шэжэ союзна хэсээ
беталха, СССР-эй Конститу-
цида хубилалтануудыг
орүүлха гэжэ мэтэ гол зор-
илгонуудыг урдаа табина.
Тэднине бэлүүлхын тула
арадай депутатууд бүхэ
шадалаараа оролдохо бай-
һан тухайгаа мэдүүлээ.

Банр БОРБОЕВ,
[телефооор дамжуулба].
Москва.

УРИД ГАРГАНАН СОНОСХОЛ

ХАТАР НААДАН ХАЙХАН ЛЭ!

Ж. ХАЛБАЗЫКОВА ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Майя Мусаева, Аркадий Устищев.

СОВЕДУУД МУНИЦИПАЛИТЕДУУД БОЛОХОНЬ ГҮ?

Үнгэрэгшэ долоон хоногой түгэхэдэ Улаан-Удын горсоведэй ээлжээтэ бэшэ III сесси боложо дүүрээ. Сессидэ табаадаһан депутадүүд өөрингөө түрүүлэгшэ В. К. Кукинников горгуйсэдкомой түрүүлэгшын тусалда дэбжүүлээ.

Иимэ хэмжээн хоёр засаг- нэгэдүүлбэ гэжэ депу- тадууд хэлэһэн байна. Эл- дэб анзын дүрмүүд хаа хаанагүй баталагдахаа бо- лихо, засаг нэгэ гарта бай- ха, бүхы хэрэг байдал элээр харагдажа, нарын нэгтгээр хинан шалгагдаха гэжэ де- путадүүд тэмдэглэнэ.

Горсоведэй зарим депу- тадууд (жэшээлбэл, А. Мельник) иимэ шиндхэ- рий юрэ абтаагүй, Соведуу- дэй ажал хэрэгтэ хубилга- жа, муниципальна арга формоор хүдэлмэри эрхил- дэг болохо гэжэ хэлэһэн байна. Горгуйсэдкомой тү- рүүлэгшэ гэжэ гү, али мэр түрүүтэй—20—30 түрүү бэр- хэ мэргэжэлтэд бүхы хэрэг байдалай түлөө харюусаха болоно. Тобшоор хэлэбэл, «Бүхы засаг — муниципалитетүүдтэ» гэһэн урла эд- дэлжэ эхилээ.

Город соо боложо бай- хан бүхы үйлэ хэрэгүүдэй түлөө харюусаха нэгэ хүн байхадаа дээрэ гэжэ зүб- лэ хоёрлэднэ. Улаан-Удын горгуйсэдкомой түрүүлэгшэ байһан Александр Федоро- вич Абрамов бусадта ор- ходоо ондоо ханамжатай байһанаа мэдүүлээ. РСФСР- эй Конституцийн 5-дахи ста-

тыяа эбдэһэн абадал боло- но гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Городой хүтэлбэрлэгшэ бо- лоходоо, хэнэйшье урда тоосохо эрхгүй болошожо магад гэжэ тэрэ ханажа болоо ха. «Ээлжээтэ тур- шалгаа» намгүйгөөр үн- гэрэгхэт гэжэ А. Ф. Абра- мов түгэхэдэе хэлээ. Ажалһаа гараха тухайгаа хэлэбэ гэжэ депутадүүд ойлгоһон байна.

Үшөө тинхэдэ депутат Ильин хоёр ажал нэгэдүүл- жэ болохогүй гэжэ шанга- раа. Горсоведэй түрүүшын сесси дээрэ олонхи депу- тадууд энээн тухай тэмдэг- лээ һэн гэжэ тэрэ һануулаа.

Харин депутат Агафонов болон бусад урдахи сесси- нүүдэй шиндхэбэринүүдые буруушажа, Кукинниковы мэр болгохыа дурадхаа.

Үни удаан зүбшэн хэлсэ- һэнэй һүүлээр тус асууда- лаар дуугаа үгэлгэн болоо. 104 депутадүүдэй засаг нэ- гэ гарта дамжуулхын тү- лөө дуугаа үгөө.

Иигэжэ Улаан-Удэмнай өөрын мэртэй болобо гэз- шэ. Иимэ хэмжээнэй хэр зүб абтаһыс сэг харуулаа бээ.

О. ЛЕБЕДЕВ,
манай корр.

БҮЛӨӨРӨӨ ХҮДЭЛХЭНЬ БҮТЭЭСЭ ЕХЭТЭЙ

Һуралсалай «Байгаль» ажа- хын эрхим хонишодой нэг- гэн Валентин Лукич Несте- ров хорин зургаадахи жэ- лээ ажаллаа. Үнгэрэгшэн жэлнүүдтэ хонишодой ажал- да сэдхэлһээ хүжижэ бая- сомөөршье ушарнууд аһала дайралдаа. Гэбшье Вален- тин Лукич ажалдаа харюу- салгатайгаар хандадаг, хү- дэлжэ шададаг шадабери- тай хүн юм. Имангал энэ хайхан шэнжэ шанарын хони- шондо амжалта асардаг байгаа гэхэдэ, алдуу боло- хогүй, Үхибүүн ябаханаа хойшо ажаллаа бэрхэ тэрэ амжалта туйлахаар зам шэ- лэнхэй.

Тэрэ холын жарадахи онуудһаа хойшо нилээд эгэ- сэг ходоорон ошоо. Эдир залуухан хүбүүн ябаханаа, түрүүшынхээ хүрэг хони даажа абаад, түрэл нута- гайнгаа элдэн уужам бэл- шээридэ туужа гарганааа тэрэ мүнөө элхэн ханадаг. Энэмнай хонишодой түр- хэн нутаг болохо Бэшуу- рэй райондо болоһон ушар. Он жэлнүүдэй хойно хой- ноһоо һубарилдан үнгэрхэ тума залуу хонишон ажа- лай һайн дүршэл шадаба- ритай болоо. Хорин һайса гаран жэлэй туршдаа хони- шондоор хүдэлжэ ябаха- даа, Валентин Лукич үбэл зунинье, хүйтэн халуунинье илгангүй, бэлшээр һайн- тай тазарнууды бэдэрэн хонидоо адуулаа, хургадыа абажа түлжүүлээ, хонин ажалай бусадшыс продук- ци нилээд өхөөр үйлэдбэ- рилөө даа. Энэмнай хони үхсэбэрлэгшэ хүгжөөлгэдэ хүлһээ нилээд гаргажа, хүнгэн бэшэ энэ ажалай амта һейсэ таниһан хүн юм. Турбан жэлэй саана Несте- ров Ивалгын райондой Гү- рэлбэдэ гэр бүлөөрөө түб- хинөө һэн. Шэнэ газарта ермээрээ Валентин Лукич хонишондоор хүдэлжэ дура-

тай байһанаа мэдүүлэ бэ- лэй. Тэрэ үедэ һуралсалай «Байгаль» ажахыда хонишо- дой дугамаггүй би байһан ушарһаа В. Л. Нестеровтэ даб дээрэ һунгай комплек- до малшанаар хүдэлхынь дурадхаа һэн. Ушар бай- долынь һайн ойлгоһон Ва- лентин Лукич арсаагүй. Тинн түрүүшынхээ жэлдэ фермэ- дэ үхэршэнээр хүдэлхэдэ, тэрэ малшанай ажалда бэр- хэ байһанаа абаһаар харуу- лаа бэлэй.

Удуншьегүй 1988 он га- ража, урданай хонишодой хүсэл одоошье бэлбэ. Ва- лентин Лукич гэр бүлөөрөө эхэ хонидой отара даажа абахадаа, бага зэргэ мөр- гаадшыс абаа һэн. Бүхы на- һаараа шахуу хүдэлһэн та- нил, дадал болоһон ажал- даа бусахадаа баясангүй яахаб. Төд шэнэ газарта амжалтада хүнгэн байхагүй, нилээд бэрхшээл дайрал- даха гэжэ тэрэ баһа ойлго- жо байгаа.

Түрүүшынхээ жэлдэ Несте- ровтэн зуутанай ээргэдэ гаралсажа шадаагүйшье һаа, зориггоо мүхөөгүй, Урзанда энэ бүлэ 100 эхэ хонин бү- ринөө 99 хурга абажа түл- жүүлээ һэн. Түрүүшынхээ жэлдэ хонин бүринөө хур- га абажа шадаагүй ушарын баһал өөрын шалтагантай һэн. Хонишон Нестеровтэн 1988 оной зун хонидой ноһоо хайшалагда һанай һүүлдэ хүрэг даажа абаһан юм. Хонидын һайса тобир- жоогүй, туранхайшаг бай- гаа. Төд Валентин Лукич гэр бүлөөрөө хэды орол- доошье һаа, зуутанай ээр- гэдэ гаралсажа шадаагүй...

Хонин ажалай удаадахи жэлыс тэднээр хамсыгаа шуун эхилһэн байгаа. Хо- нидоо искусственна аргаар үржүүлжэ дүүргээд, хүр- гөө зун, намарай бэлшээ- рдэ эртэ үглөөнөө үдэшэ орой болотор таһалгарла-

гүй адуулжа, һайнаар тар- гауулые оролдоо. Тэрэ жэлһээ хонишод ажаллаа гэр бүлын подрадай тур- маар эмхидхэжэ эхилээ. Ха- маг ажалын бүхы гаргаша- нуудһаа эхилээд, үйлэдбэ- рилэгдэһэн продукция хүр- тэрөө нарин бүридхэлтэй болобо. Ажалай эмхидхэлэй шэнэ арга хонишодто өхэ туһа намэри болоо даа. Ти- гэгжэ 1989 оной хүдэлмэрин дүнгөөр хонишодой гэр бү- лын энэ коллектив 100 эхэ хонин бүринөө 115 хурга абажа түлжүүлһэн байба. Мүн бусад продукция үйлэ- дбэрлэхэ гол дүнгүүдээршье үндэр амжалта туйлагдаа. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ жэ- лэй дүнгөөр хонин бүри- нөө 4 килограмм 200 грамм ноһоо абаха түсэбөө 4 ки- лограмм 500 граммда хүр- гэжэ хурган бүхэнэй шэг- нүүрыс 21 килограммда хүр- гүргэһэн байна. Тигэгжэ шэ- нэ нутагта хонишодоор амжалтадаа, хоёрдохы жэл- дэ үндэр дүн туйлажа, уни- нэй хонишодой һанаа сэд- хэлыс бүри далжжуулба, урма зоригын бадаруулба. Мүнөө хонишодто ажалай ээлжээтэ шэнэ жэл һая эхи- лээд байна. Хонишод Несте- ровтэн намарай һэрюун эдэ үдэрнүүдтэшье урдынтха- раал тухэ сүлөөгүй хүдэл- һэн заадаа, һая эхэ хони- доо искусственна аргаар үржүүлжэ дүүргэнхэй. Ва- лентин Лукич олон удаан жэлдэ хонишодоор хүдэл- хэдөө техник-үржүүлэгшын баян дүршэлтэй болонхой юм.

Валентин Лукичай һамга- нинь Мария Павловна эдэ олон жэлнүүдтэ адалагшэ хонишодой һэлэгшэгүй ту- халшань болонхой. Хони- шодой гэр бүлын энэ кол- лективэй ажалай амжалтада Валентина Павловнагай оруулһан хубита өхэ даа. Хонидой түл абалгын ха-

луун хаһада Андрей хүбүү- нинь, Петр хургаһынинь ерэгжэ туһалалсадаг.

— Мүнөө эхэ хонидоо үржүүлжэ дүүргэдшье, намарай хэнээ ногоондо, таряаной, тэжээлэй ургамал- нуудай үлөөдэһэн дээрэ хү- рэгөө һайса бэлшээтэ тар- гауулла баһа нэгэ харюу- салгатай хаһа хүрэгжэ ерэгжэ байна. Энээндэ хамаг ша- дааараа оролдохо боло- нобди. Хонидой бэлшээ- рин талмай бага юм. Хэр тимэшье һаань, арга тур- гын оложо, эхэ хонидоо һайса тобиржуулха хэрэг- тэй. Үржүүлгын үедэ хо- нид һайнаар бэлшээтэжэ байгаа. Энэнтэй хамта ма- лай үбэлжэлгэдэ эртэһнээ анхарал хандуулха шухала болоод байна. Недондой- хидоол адли хониднай ян- ваарь нарын эсэһээ хургал- жа эхилхэ юм. Отарадамнай үрэмдэмэл худаг бим. Тик- мэхээ хонидой уһалуур ту- хай балай һанаагаа зобо- ногүйбди. Үбэлэй хүйтэндэ уһаа бүлээдхээд, хонидоо уулгадаг заншалтайбди. Ба- рилгын хэрэгсэлнүүдэй би- боломсоор, хото, хореогоо дулаалжа, шаһабарилжа эхилхэбди. Хонидоймнай байра наг шэбхээтэ сээр- лэгдэнхэй. Отарымнай дэр- гэдэхи траншейдэ ороһоно- то ургамалай холосоор 300 гаран тоноо силос дэргэ- даад байна. Эхэ хонидоо хургалһанайн һүүлдэ шэ- мэтэ тэжээл үтэхэбди.

Һуралсалай «Байгаль» ажа- хын эрхим түрүү хонишо- ной иргэн, коммунист Ва- лентин Лукич Нестеровэй даадаг хонишодой гэр бү- лын коллектив намарай эдэ үдэрнүүдтэ ерэгдэн ам- жалтынгаа эхи үндэһи таби- хаар, туйлаһанаа арьбадха- ха хараа зорилготойгоор хонидоо тобиржуулан, туһа сүлөөгүй хүдэлжэ абаһа, М. ГАЛСАНОВ.

Бидэ ямараар хүдэлнэбибди

ЭЖЫ, ПИРОЖНО ЭДИХЭЭЗ ҺАНАНАБ!

...Һаяхан һургуули дүүр- гэһэн эдир залуухан баса- гад цехтэ хүдэлхээс ерэ- хэдэ кондитерай бэлэн бэ- шэ ажалай нюусануудта һургахын орондо нэрэ һу- рагүй харааха, хашартай зомта гэжэ саашан түлхи- хэ ушарнууд али олон дай- ралдадаг һэн. Иигэжэ баса- гад цехэй хүтэлбэрлэгшэ- дыс юмэ заажа шадаһа- гүй гэжэ шуулдажа, буһал- гаалжа, иимэ аашануудта орхихынь, саашадаа захир- хаа болхынь эрилтэ та- баа. Мүнөө цехэй начальник шэнээр һунгагдаа гэжэ тэм- дэглэбди. Н. П. Гоюс кон- дитерай мэргэжэлы ахаб- тар хүндэтэй гэжэ басага- да ойлгуулыс оролдоно. Ажалайнгаа дүнгүүдээр тур- машан баарлаха, бүри һай- наар хүдэлхыс оролдохо гэшэ амжалтын итхээсэл гэ- жэ шэнэ начальник хэлээ дуратай.

— Мүнөө кондитерай це- хэй коллектив (10-дахы сто- ловоһоо) гол түлэб залуу- шууһаа бүридүүлэгдэһэн- шье һаа, түсэбтэ даабаринаа холо үлүүлэн дүүргэнэ. Ба- сагад гансал эрхим шанар- тай продукция гаргадаг бо- лонхой.

Элдэб анзын үнгэтэй пи- рожнонууд, спонконууд, кремтэй тубочканууд бүхы хүн зоной дура булладаг юм. Нина Пантелеймонов- нагай дурдхалаар иимэ пи- рожнонууд түбхын түрүүн

Һуралсалай заведениүүдэй столовонуудта оруулагдана. Һурагшад болон студент- нууд тэдэниие дуратайгаар абажа, амтархан эдидэг. Городой олохон хүнүүд тү- бэй рынок ерэгжэ, пирож- нононууды худалдажа аба- даг байха юм.

Олоор аад, эрхим шанар- тайгаар, амтатыйгаар пи- рожнононууды хэхэ гэжэ ба- сагаднай оролдодог гээд Нина Пантелеймоновна хо- рөө һэн.

«Һурган хүмүүжүүлэгшэ- мнай маанэдта малгай зо- хидоор хандадаг, ямар асуудалнуудай һанааеимнай зобоодог байһан тухай мэд- хэхэ гэжэ оролдодог. Тоб- шоор хэлэбэл, маанэдта эхэ мэтээр хандадаг», — гэжэ ба- сагад Нина Пантелеймонов- на тухай хэлэнэ. Харин Һурган хүмүүжүүлэгшэ өөрингөө ээлжээндэ иигэжэ тэмдэглээ:

— Һургуулин һүүлээр үйлэдбэрндэ хүдэлхээс ерэ- һэн эдир залуу хүн түрүү- шын үедэ коллективтэй үгээс ойлголсожо ядадаг. Эгээл энэ үедэ тэрээндэ зохи- доор хандаха, шэрүүн үгэ хэлэхгүй, коллективтэ дад- хааха гэшэ шухала байдаг. Гадна тэдэни олонхын- ганса эхэтэй, үгм гэбэл, ганса эсэгтэй байхаа һа- надаг. Иимэ залуушуудта бүришье анзаралтайгаар хандаха шухала.

Залуушууд ахирдаггүй байхадэмнай ямаршье ко-

лективүүдтэ кадрнууд ду- талдана, ходо һэлгэнэ ха юм. Кондитерска цехэй ба- гахан коллективтэ эбтэй зөтэйгээр хүдэлжэ, бэе бээс ойлгожо, дэмжэжэ һуран- хай. Тинмэхээл энэ коллек- тив ажалай амжалта туйла- на өһотой. Һүүлэй үедэ коллектив соһоо нэгшье хүн гаража ошоогүй. Иигэ- жэл кондитернууд урдаа табиган түсэбөө холо үлүү- лэн дүүргэнэ бшуу. Жа- шээлбэл, Оля Глумышкина цехтэ хүдэлхээс оройдоол хабар ерэгшэн аад, мүнөө дүрбэдэхи рээрдамай мастер болотороо ургаа. Харин 19 наһатай Светлана Ершова дүрбэдэхи рээрдамай мастер юм. Елена Полякова, Наде- жда Дерябина, Юлия Но- викова мүн лэ кондитерай мэргэжэлэй бүхы нюуса- нуудыс шудалһа гаранхай. Элдэб анзын пирожнонуу- дыс бариха рецептура орео байдаг гэжэ хэндшье мэд- дэжэ. Басагад сүлөөтэй сагаа суг үнгэрэгхэ гэжэ оролдодог. Тэдэниие кино- до, театрта хамта ябахынь харахаар байдаг.

Амтан продукция элбэгээр гаргаха, эрхим шанар туй- лаа гэһэн гол зорилгонуу- дыс урдаа табиган конди- терска цехэй ажалшадта амжалта хүсэбди.

Алина ТАРМАЕВА,
Ж. ХАЛБАЗЫКОВАЙ
фото.

ХАСУУРИ ОЙ СООГОО ҮЛЭГ ЛЭ

Шинэ жилэй найндэрнүүдэй урда тээхэнэ бүлэ бүтэн гэр соогоо хасуури табижа, ялагар гоо нааданхайнуудээр тэрэннэ шэмэглэхээ хүсэдэг гэшээ. Арадай энэ замшалье буруушаана бэшэдэ. Үнэхөөрөөшье хүн бүтэн ходоодоо ногоон зандаа байдаг хасуури модо гэртээ асаржа, шинэ жалые угтахые оролдодоо, байгалидаа хоро хүргэнэбди, ой соохи хасууриные үсөөн болгонобди гэжэ түрүүшээр ойлгодоггүй.

Забайкалин хүбшэ тайгада экологин байдал байлалыс найн бэшэ. Тиммэһээ амаршье түрэлэй модонуудые отолхо гэшээ хорюултай болонхой. Түймэрһөө хамгаалха зуруудай хажуугаар, сэбэрлэгдэхэ ёһо-

той участогүүд дээгүүр ургаһан залуу хасуурихануудые ойн харуулшад бэлдэжэ, худалдаа наймаанай предприятинуудта түшөөдэг. Эндэһээл хасууринуудые худалдажа абахадатнай болохо.

Гансал өөһэдөө мэдээд ой соохи хасуури отолхо гэшээ хорюултай. Хэдэн олон жилнүүдтэ ургажа томо болодог хасуурида гамтайгаар хандаал.

Нэгэ модоной түлөө 22-һоо 32 түхэриг хүртээр вла түлэхэ болохот. Энэһээ гадна уголоовно харюусалгада хүртүүлэгдэжэше магадгүйт.

В. НАТАЕВ,
Буряадай хүдөө ажарын нэгэдэлэй ой модо хамгаалгын таһагай начальник.

ЭКСТРАСЕНСУУД НЭГЭДЭНЭ

Һүүлэй жилнүүдтэ парансикологи (биоэнергетикэ, экстрасенсорикэ) онсо анхал хандуулагдадаг боложо байнхай.

Манай орон дотор экстрасенсуудэй ассоциаци байгуулагдаа һэн. Тэрэнэй сьезд 1989 ондо Ташкент хотодо үнгэргэгдэжэ, заншалта бэшэ арга методдээр үбшэ таниха гэхэ гү, али диагноз табижа, эмшэлхэ гэхэ мэтые зүбшэн хэлсээ. Арадай медицинэе хаа хаанагүй үргэнээр дэлгэрүүлхэ тухай сьезд дээрэ эрэлхитэй хөөрлөөн болоһон байна.

Манай Буряада орон Түбэдтэ, Монголд, Хитадта, Энэдхэг орондо дүтэ байһан тула заншалта бэшэ медицинэйн заншалнуудта үндэһэлжэ, нимэ арга методуудые хаа хаанагүй үргэнээр нэбтэрүүлжэ эхилэнхэй.

Манай республикада нимэ арга методуудые хэрэглэдэг хэдэн түбүүд худэлжэ эхилэнхэй. Иимэрхүү хүснүүдые нэгдүүлхэ, научно-практическа мэдээнүүдые сүглүүлхэ, зүбшэл жубаалдан андалдаха зорилготойгоор биоэнерготерапевтиүүдэй, биооператорнуудай Буряадай Ассоциаци байгуулагдахан. Энэ ассоциацин түрүүшын учредительнэ конференци Улаан-Удэда нэгдэхэ.

Эмхидхэлэй комитет.

БИДЭ ХЭДЫБИБДИ?

1989 ондо хүн зонние бүридхэлдэ абалгын мэдээнүүдэй дүнгүүдээр манай Буряадай ССР-тэ 1038,2 мянган хүн зон ажаһуунг гэжэ элирүүлэгдээ һэн. 1979 ондо үнгэргэгдэһэн бүридхэлгэдэ орходоо 15,4 процентээр ургаһан байна. Республикыннай городой хүн зон һүүлэй жилнүүдтэ нилээд олон болоо. Буряадай ССР-эй бүхы хүн

зоной 62 проценти городойхид болоно. Республика доторнай 504,4 мянган эргэ-тэйшүүл, 533,8 мянган эмэгтэйшүүл тоологдоно.

Дунда ээргын наһан — 30,2. 1979 ондо энэ тоо 29,4 болоһон байна.

1989 ондо үнгэргэгдэһэн хүн зонной тоо бүридхэлгын дүнгүүд нимэ:

	Бүхыдөө	тэрэ тоодо городой	хүдөөтэй	эрэгтэйшүүл	эмэгтэйшүүл
Буряадай ССР	1038,2	640,3	396,9	504,4	533,8
тэрэ тоодо:					
Улаан-Удэ (горсовет)	367,5	367,2	0,3	174,5	193,0
Северобайкальск (горсовет)	30,0	28,9	1,1	14,9	15,1
Гусиноозерск (горсовет)	30,3	30,1	0,2	16,4	14,9
районууд:					
Баргажанай баунтын	27,7	13,2	14,5	13,4	14,3
Бэшүүрэй	26,7	17,3	9,4	13,9	12,8
Зэдын	30,7	—	30,7	15,1	15,6
Яруунын	35,6	5,2	30,4	17,5	18,1
Загарайн	21,8	—	21,8	10,9	10,9
Захааминнай	56,2	25,0	31,2	27,1	29,1
Ивалтын	34,5	19,0	15,5	16,4	18,1
Кабанскын	24,9	6,1	18,8	12,3	12,6
Хажэнгын	68,4	38,6	29,8	33,0	35,4
Хурамхаанай	21,4	3,1	18,3	10,4	11,0
Хяогтын	18,7	—	18,7	9,1	9,6
Мухар-Шэбэрэй	45,7	23,7	22,0	22,3	23,4
Ахын	28,8	—	28,8	15,1	13,7
Прибайкалин	4,4	—	4,4	2,2	2,2
Северобайкальска	30,1	5,9	24,2	14,6	16,5
Сэлэнгын	40,7	35,0	5,7	20,5	20,2
Тарбагатайн	26,7	7,8	18,9	13,1	13,6
Түнхэнэй	18,3	—	18,3	8,9	9,4
Хоркин	26,2	5,7	20,5	12,6	13,6
	22,9	8,5	14,4	11,2	11,7

Республикастатистикын управлени.

ШУХАЛА ТЕМЭДЭ

Оршон тойронхи байгалие аршалан хамгаалха, экологиин байдалыс найжаруулха гэжэ байгаад һүүлэй үедэ хаа хаанагүй үргэнэхэ хөөрлөөн, элдэб анзын шиндхээрн абалган болоно. Төд бодото дээрэз нимэ хэмжээнүүд ямар үрэ дүнгүүдые үгэжэ захилааб? Экологиин талаар болбосоролтой, хүмүүжэл һуралсалтай болоно гүбди! Шэнээр бодомжолжо, байгалида шэнээр хандажа һурана гүбди! Буряадай эрдэмэй түбэй биологик институтад, Сэлэнгын рай-гүйсэдиомой, КПСС-эй Гусиноозерско горкомой үзэл сурталтай таһагай гаргаһан «Экологическа һуралсал болон хүмүүжэл» гэхэй брошюра эдэ болон бүсэд асуудалнуудта зориулагда-на. Тэрэнэй автор — биологийн эрдэмэй кандидат, педагогическа эрдэмэй академик экологин һуралсалай талаар наудна созодэй гэшүүн М. А. Шергаев.

Бүхы дэлхэй дээрэхэ, мүн орон доторхи, Байгалай

бассейндэхэ, манай республика болон тэрэ тоодо Сэлэнгын райондохы мүнөөнэй экологиин байдал тушаа, байгали хамгаалха талаар асуудалнуудые хайшан гэжэ ашаг үрэтэйгөөр шиндхэхэ тушаа ном соо хэлэгдэнэ.

Гэр бүлэһөө үхибүүдые хүмүүжүүлгэ эхилдэг. Тиммэһээ түбхын түрүүндэ гэр бүлэдэ, удаань һургуулида экологиин талаар хүмүүжүүлхэ асуудалда гол анхал хандуулагдаха ёһотой. Экологическа бодомжо, гүрим, экологическа этикэ, болбосорол гэхэ мэтэ ойлгосонууд арадай ажарын амаршье һалбаринуудта сэтэ хабаатай. Сэлэнгын районной, мүн республикын бүсэдшье районуудай байгалиин нөөс баялигуудые хайшан гэжэ аршалан хамгаалха тухай автор гүнээгыгөөр бодомжолжо. Иимэ брошюра манай республика дотор түрүүшынхэ гаргагдаба.

А. МАТВЕЕВ.

ХУЖАРЛАН ХАРАМААР

Эндэ һая оперо болон баледэй театрта «Хун шубуута нуур» гэхэн балет харуулагдажа, гол рольнуудта шинэ хатаршад наадаа. Баледэй залуу артистнууд Майя Мусаева болон Аркадий Устьянцев Одетта-Одиллиин, принц Зигфридэй гол партинуудые амжалтатайгаар гүйсэдхөө. Тэрэ үдэшэ оперо болон баледэй театрта ерэн олон тоото харагшад «Хун шубуута нуурыс» хужарлан хаража, халуун алыга ташалгаар утгаа.

Забнарлалай үедэ артистнуудтай уулзажа, хэдэн асуудалнуудта харюусалгын гуйбаб.

«Лик богини» гэжэ баледтэ мүн лэ гол роль гүйсэдхөө. Мүнөө театрай сонхолдо нигэжэ уншахаар: «Одетта-Одиллиин партине баледэй солистка Майя Мусаева түрүүшынхэ гүйсэдхэнэ». Балерина бүхэн энэ партине гүйсэдхэхэ дуратай байдаг. Хара болон сагаан хун шубуудай партинуудые гүйсэдхэхэ гэшээ ёһотойл өхэ харюусалга болон омогорхол мүн.

— Майя, тус баледтэ хэр өхэ бэлэдхэл хэбтэй!

— Яһала өхэ бэлэдхэл хэгдээ. Тингээшье һаа, Чайковскийн хүгжэмдэ дуратай байһан тула энэ рольдо

намаёе эжымни асарга һэн. Түрүүшын жилнүүдтэ ерээдүйнгөө мэргэжэл тухай һайнаар бодожо үзэхэ гэжэ оролдодоггүй байгаа.

Тэрэ үедэ спорт болон физкультураар лэ һонирхдог һэмби. Төд сценын түрүү бэрхэ мастернуудтай танилсажа, балет хатарха гэшээ бэлэн хэрэг бэшэ, айнабтар харюусалгатай, мүн һонирхолтой гэжэ ойлгоһон байнаб. РСФСР-эй арадай артист А. Н. Павленко болон БурССР-эй искусствын габьхата ажал ябуулагша Р. С. Саморуков минни багшанар юм.

Училищи дүүргэһэнэйнгээ удаа кордебаледтэ хата-

рааб. Удаань «Жизельдэ», «Хун шубуута нуурта» харюусалгатай рольнуудые даажэ абааб. Эндэ һая Майятай хамта Ленинградта хоёр һарын стажировка гараад ерэнбди.

Зигфридэй парти гүйсэдхэхэ гэшээ тон харюусалгатай. Мүнөө энэ партине амжалтатайгаар наадажа, өхэ шата дабажа гарабат. Савшанхи түсбүүдтай амар бэй!

— Һаяар Аданай «Жизель» гэжэ баледтэ Альбертын парти наадажаб. Мүнөө «Спящая красавица» гэжэ баледтэ принц Дези-рэй роль бэлдэжэ байнаб.

Мүнөө артистнууд Бакуда үнгэргэгдэхэ баледэй артистнуудай уласхоорондын конкурсдо хабаадахаа бэлдэжэ байна. Тэдэнэртэ амжалта хүсэе.

Анна АНДРЕЕВА,
МАН-ай журналистикын секциин гэшүүн.

БАГАХАН НАЙНДЭР

ЗММК-гай СОЕЛОЙ-СПОРТИВНА КОМПЛЕКСДО ҮНГЭРГЭГДЭНЭН 1991—92 ОНУУДАЙ СЕЗОНУУДАТ ДУРАДХАГДАХА ХУБСАНАНАЙ МОДЕЛЬНУУДЭЙ ХАРАЛГА БОЛОЖО ДҮҮРЭЭ. «БУРЯТШВЕЙБЫТ» НЭГЭДЭЛЭЙ ХАРУУЛХАН КОЛЛЕКЦИ ГОЛ ТҮЛЭБ ЭХЭНЭРНҮҮДТЭ ДУРАДХАГДАНА. ТУС КОЛЛЕКЦИ СОО ҮДЭР БҮХЭНДЭ ҮМДЭХЭ, МҮН БАЯР ЁНОЛЛОДО, ҮДЭШЭНҮҮДТЭ ҮМДЭГДЭХЭ ЭЛДЭБ ЯНЗЫН МОДЕЛЬНУУД ХАРУУЛАГДАА. ЗММК-да ҮНГЭРГЭГДЭНЭН ЭНЭ ҮДЭШЫЕ БАГАХАН НАЙНДЭР ГЭЖЭ НЭРЛЭХЭ ДУРАН ХҮРЭНЭ.

Жаргал ХАЛБАЗЫКОВАЙ
фото.

«Буряадай залуушуул»

Нютагаймнай хүнүүд

Лыссын Эрдэнэсэс эгэл энэ
утай хүч, Тиймэлээ тэрэ бүри
эдир залуу илалханна нүбэлгэн
бэрхэ, юумэндэ түбидэн бай-
н юм. Бурылан урдажа бай-
гас үе сэтгэха тои адгийн
ялалсан, Лыссын Эрдэнэсэс ажа-
бидадлай өршөл үндэр дабба-
нуудна удаа дараалуулан га-
лалан гарса.

Эхнэ шатын, долоон жэлэй, багшанарай тусхай дунда хургуулинуудта хүрэлсээ, хүүгээрэй Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайной, эхиннээ эсэс хүрэтэрэй хялсажа, хархэ фашистнууднаа түрэл Эхэ ороноо сүлөөлэлсөө. Эсэгийн дайной, нэгдэхэ, хоёрдохэ шатын орденууд, дайшалай хэдэн медальнууд энээниинь гэршэлээ. Дайнай хүүлээр Шатын багшанарай институт дүүргэжэ, округонгоо олон нутагуудта шэлхэн мэргэжэлээрээ тэбээр габин жэлэй туршада тэрэ ажоллаа юм. Тэрэ хүүлэй 30-оод жэлэй туршада Хара-Шэбэрэй дунда хургуулида ород хэлэ болон литература үйбүүдтэ заажэ, өхэлэн дүсэ шадал гаргаһан габъяатай. «Ардайд гэгээрэлэй отличнигкэ гэлэн тэмдгээр шагнагданай.

Бараадики хүбүүд олондо тухтай үйл хэрэгээрээ Агын-гаа талада үнцнэй мэдээжэй хэй. Ямарханшь бэрини заһал ядамэргүйгөөр бүтээх аргатай алташ, мүнгэш, дархашуульш, анханһаа өөдэргэ түрэл арадаа гэгээрүүлхэ бэлитэй эрдэмтдэ-шьэ эдэмэй дунда яһалахан байһан гэхэ. Агын дайдаһаа гадуур, бүхы буялад ором дотор мэдээжэ эрдэмтэн, профессор Базэр Барадики минин хэдэгшэдэ бодотой гэршэ болоно.

Зүгээр мугаа энэ хүний тусхай ажил тухай хөөрэхэ. зорилго урдөө-табиагүйбид. Харин тэрэнэй гэр-булынхидэй уран балиг тухай хөөрэхэ хүсэл бии. Тинхын түлөө үнөөхи аугаа ундаа хаялгүйн гэлэн-үгэдэ түшэглэн, бүлын түрүүгэй аха, Дугардоржо тухай хөөрөө. Агын талын Ага-Хангил няутаг таонотой Дугардоржо Тудупов байал бага напанаава гартаа дүйтэй, юумэндэ түбхэндэ хүн байхан юм. Дунда хургуули дүүргэхэнэингээ һүүлээр, 1936 ондо, тэрэ Москвагай Суриковей нэрэмжэтэ уран зурагай института хурахаар абтаа һэн. Энэ институтудей эгээл түрүүшын студентнэрей нэгэн нүдэр Тудупов эхин жэлнүүднээ нэтрүү, оролдосотойгоор уран зураашын ороо эрдэм шудалжа эхилһэн юм. Мүн тэрэнэй энэ хэрэгтэнэ суута уран зураашад профессор Борис Игансон, Игорь Гребарь гэгшэд сэгнэшгүй аха туһа хүргэдэг байгаа. Орон дотороо мэдээжэ уран зурааша Игорь Гребарь холын бурхадһаа ерһэн хүбүүнэй бүтээлнүүдтэй танилсахада, тэдэндэнэ үндэр сэгнэлтэ үгөөд, али болохоор дэмжэдэг байхан байна.

Москвада хуража байха соо-

гоо Дугардоржо Тудулов бүрэлдэн литература болон нэвсгэлтэй нэгдэхий дөхөдөг ахлагтай хамааралтай, "Энх" Булаг Баатар гэж оперын декорацийуудыг шэмэглэн гооцоолон байна. Харин дөхөдөг табигдалан төрөөний "Барилдаашда" гэж зурагны суут мэргэжлэтэй үндэр сэгнэлтэд хүртэлэн гээшэ. Бүрэлд өрөдэй бэлэг түгэл.

Бигдэлдэй Лийсод Эрдэнеев
Догой шотатгаа түүхын музей
байгуулга хэрэгтэ тон ага ху-
битгаа оруулалсаһан юм. Тии-
мэхээл мүнөө байгуулан му-
зейнээг директорээр ажалла-
на. Энэ хэрэгтэнь хубууниинь
хамналсадаг.

Юуб тухадз, тэдэнх эсэгын-
гээ, мүн дайнда наһа бараһан
Дугардоржо абгынгаа эхилһэн
хэрэгшэ нэрэтэй түрэтэйгөөр

гэршэлээ, институтдаа "эрхэм"
тэгэн сэтгэлтэнүүдээр түгээхэ-
ж, улаан диплом авбан бай-
х юм. Найдва СССР-эй урам
зурвашадай холбооной гэшүүн
боложо абтахань.

Ликсэг Эрдэнэсүхын гэр бүлдээ бэлтгэж үхнүүд үшөө шө бии. Жэжээлхэдэ, Бата хүнүүнийн шуналтайгаар уран зураг эрхилдэг байһан. Бүри дунда нургуулида нуража яба.

Эсэгийн бэлиг ДЭМЖЭН

үргэлжлүүлэн ябана бшуу.

Гэр бүлээ соогоо хоёрдти хдүүтн Бадданинь эдир баганаа илангаа бэлгитэй байнааа харуулхан юм. Эрхүү хотын политехническ институтдай архитектурна факультет тугсхөөд, мүнөө Улаан-Удэ хотодо Бурледай ССР-эй соелой Министерствын «Бурятпроектрестарция» гэжэ эмхн зургаанда мэргэжэлээрэ ажаллана. Энэ үедэ тэрэ Агын болон Сүүгэлэй дасангууды занабарилха проект зохиожо байных.

Удаадахи Баясхалан, хуучиннь Суриковой нэрэмжэтэ уран зургий дээдэ хургуули түгэсхэнэй хүулээр багал Улаан-Удэдэ ажалана. Бүтээлнүүднь Бүхэроссин, Бүхэсоюзна автавануудтэ нэгэтэ бэшэ табигдадаг. Өөрөө СССР-эй уран зураашадай холбооны гэшүүн болохой. Тэрэ бүри 1970 ондо тус институтдай дэргэдэ байгуулагданан уран зургай шиглэлэй интернат-хургуулида абтажа, тэндээ 7 жэлэй туршдаа хүрлэсжа гараа хэн. хүрлэсждаа үадэ бүри харюусалгатайгаар хандажа, ондотэ «5» гэлэн сэгнэлтэнүүдтэйгээр 11-дэхи класс дүүргэлэн байна.

Тэрний дүү хүбүүн Балтань
баясхалын ахынгаа шэлээн эг-
мөөр дашбана явна гэхэд
алдуу болоогүй. Тэрз мун ла
Москва хотын Суриковой нэ-
рэмжэтэ- уран зурагай дээдэ
хургуули түгсэхэнэй удаа сэ-
рэгүй алба хээд, мүнөө аспи-
рантурада хуралсана. Совет
элитэ уран зурааша Таир Са-
лаховай мастерскойда хурал-
сахдаа, ехэ бэлитгэй байханаа

хадаа, тэрэ үхиүүдэй хоорондоо үнгэргэгдэхэн "Би дэлхэеэ харахаа" гэжэ нэртэй областойн конкурсо до хабааделсан байна. Тэрэний "Хоншон баша хууун" гэхэн зурагын жиорин эрхим сэгнэлтэд хүртэж, нэгдэхн шатын дипломоор шагнагдаа хэн.

Тус амжалтынгаа түлөө Бөт
пионериүүдэй «Артек» лагерь
та үнгэргэгдэхэн пионериүүдэй
бүхэдэлхэн следто хөбаадал
сажа, эрээ бэлэй. Үнхээрөө
Лыксок Эрдынеевтэнэй тэр бү
лэдэ бэлитэй хүбүүд олон
Энэ хадаа эхэ, эсэгэн түхөөн
нилээд өхэ хэшиг ааб даа. Зү
гоор энэ хэшигтэ гэхэ гү, ал
бэллэгтэ хойшодонь хүжөөх
хэрэгтэ түрэлхидэй оруулһа
хубита туйлай өхэ. Тиимэл бай
халаары Лыксок Эрдынеев
үхибүүдэйнгээ бэллэгтэ залу
раангүй, дарин тэрээнхөн
улам бадаруулхын түлөө то
дорхой ажал хүдэлмэри үдэ
бүри гэхээр абуулдаг байһа
юм. Мүнөө хариудань үдэдэ
наһанайнгаа орьол дээрэнхэ
үхибүүдэйнгээ уран бэллэгтэ
урмаһан, омогорхон албан
бшуу.

Ага нутагтаа «Бараадхитан» гэж суурхадан угав залгуулан, «Баян Лысхон Эрдэнэевэгийн» гэр бүлчлэхдэй тэдэндээ үгтэй «хэн» түрэлхийн бэлгэе улаа арьсбадхан, Буурдад уран зурагай «искусство» саашадаа хүлжөөх хэрэгтэ дубитай оруулалсаа байһанинь дала жаггүй. Уран бэлггэ хабаата зондо энэлһнээ ехэ ямар үүргэ байхаб даа.

Б. ГАРМАЖАПОВ.

Буряад эрдэмтэдэй шэнэ бүтээлнүүд

Шүтэн хүгэдэлгын, мүн хүг-
жэлтын тогтошоһон жэлнүүдтэ
эртэ урдын Монголой болон
Чингис-хаанай түүхы нэгэл та-
лаһаны харуулдаг байһан юм.
Диалектикийн онол хадаа ямар-
шы юумые хоёр талатай, тэрэ
тоодо һайн, муу талатай гэжэ
харадаг юм гэдэг байбашы,
Чингис-хаанай ажал ябуулгы
хараар будажа харуулдаг бай-
гаа. Харин шэнэ бодомжын
үедэ Монголой Арадай Рес-
публикада болон Убар-Монгол-
до энэ асуудалые ондоогоор
харадаг болохо, Чингис-хаанай
ажал ябуулганы муушы, һайн-
шы талатай гэжэ хэлэдэг бо-
лонхой. Тэрэ хүнэй гол габь-
яны хадаа таһархай бутархай
монгол туургатаниие нэгэдүүл-
жэ, нийтэ гүрэн байгуулһан
абадал болоно.

Манайшье Бураад орондо
Чингис-хэвиге шэнэ ёһоор хара-
хад нэдэлж ээгдэдэг болобо.
Манай элгэе уран зохеолшо
Исай Калашников энээндэ эн-
тэбэй нэн ааб "дөө. Харин" эр-
дэмтэ, уран зохеолшо Шираб-
Нимбу Цыденжалов "Чингис-
хаан" гэжэ ном зэблүүлэн гар-
гав.

Энээн соогоо "Нюуса зобшо" бопон эртэ дээдэ үеын бусад зохиолнууднаа үндэглэн, Чин

Чингис-хаан тухай шэнэ ном

гис-хаанай ажал ябуулгыг шэ-
нэ ёһоор харуулна. Тийхэдээ
Л. Н. Гумилев, Н. Ц. Мункуев,
П. С. Капица – болон монгол
эрдэмтэдэй һүүлэй уеын зо-
хоолнуудыг хэрэглээ. Тийн Чин-
гис-хаан, Жамууга, Ван-хаан,
Сангум, Таян-хаан, мүн Озлун-
хэ, Бүртэ гэхэ мэтэ эзэснүү-
дэй дүрэ, образууд. «Нюуса
тобшодо» ямарар харуула-
даг гэжэ дэлгэрэнгыгээр тог-
тожо бэшэнэ.

Чингис-хаан гээшэ өхэ ухаа-
тай сэсэн, эрэлхэг, шанга зор-
игтой, тэсэбэритэй хүн байхан
гэнэ. Тингээд залуудда Тэмүү-
жан нинтэ Монголой хаан бо-
лоо гэжэн зорилго урдаа то-
бихан байгаа бэшэ, харин эсэ-
гынэ нааа бараадаа урбажа
талинхан хүнүүдэ сүглүүлжэ,
мэдэлдээ оруулта гэжэн бай-
гаа. Тингээд энэ зорилгоо
бэелүүлжэ үедэн тэрэнэй гай-
халшаг шэжиг шаанарын эли-
рэн бэллэж, тэрэ бузы монгол
туургатанин нэгэдүүлэж, һүү-
лдэ үбөөгөө абахин тэдсэс
бусад үүрэнүүдтэй даялалдадаг

байгараа, тэрэнэй сэрэгшэ баатар шэмжнэ улам толорон байдаржа, тэрэ үсын дэлэйн эхэнэй хубине монголшууд мэдэлдэ оруулжа шадаһан байна. Энэдхэгэй удардагша Джава харгал Неру икгэжэ бэшэлгэ байдаг: «Чингис-хаан болбол дэлэйн эгээл агууека лолко водцуудай нэгэниинэ байһагүй, али бүри хамгаала үлүү полководец байгаа» («Энэдхэгэ нээлгэ», М., 1955, н. 241). Тиигээд саяан аргаа зонхон гарһан хадаал Чингис-хаан тиимэ бэлиг түгэлдэр жанжа боложо шадаа гэжэ урдан хэлэгдэһэн аад, бүри һая урал зохоолош В. А. Чивилизинэй дабтаһан бодомжые Ш. Р. Цыденжапов үнэншэмөөр буруушадан харуулна.

Энэнтэй дашрамдуулан монголшуудай сэрэгэй мэргэ шөдөбари тухай тодорхойгоор хэлэгдэнэ. Һэвй гэртэ байдэ нүүдэлшэ монголшууд зосоон ороод хорохо вузэн шулуу ханатай, үндэр өрбэгэр хэрэ мүүдгүй байһан тула дээрээ ор

гохогуйн тулада сэрэгээ айхаб-
тар бэрлээр эмхидхэжэ шада-
хан байгаа гэжэ хэлэгдэнэ.

Монгол туургатанай мүнөө
хуудар гажар нутагтань олон
зуун үлдэдэ эртэ урдын тюрк-
нууд, уйгарнууд, киргизүүд бо-
лон курыкхонууд хууһан гэжэ
мэдээжэ. Тингэдэ манай ээрын
хүүлээсхн нэгэдэхи мянган жэл-
лэй эсэс багаар кидэнэ гэжэ
монгол хэлэтэ зон оройлжо,
түгэс хүсэтэ гүрэнкнэ бии бол-
гоходонь, тэдэ эртын тюрк уг-
сваатэд энэ нутагһаа гаража,
баруун тээшээ зүглэн ошоһон
болонь. Тэрээнһээ хойшол мон-
гол угсваатэд эндэ эзэд боло-
һон байгаа гэжэ тэмдэглэгдэ-
нэ. Тини Чингис-хаанай эртын
элниксэг Бүртэ-Чино хаана хуу-
һанаа Зүүн Монгол—Онон, Хэр-
лэн, Туула мурэнэй эхиндэ зөө-
жэ ошоһон байгааб гэхэн асуу-
дал гарана. «Нюуса тобоо»
нимэс үгэнүүдээр эхилдэг: «Чин-
гис-хаанай уг нэгүүр гэхэдэ,
дээдэ тэнгэриһээ зояатай түр-
хэн Бүртэ-Чино оройнгөө һам-
тан Гүе-Маралтай хамта ухан
далей гатайга эрээд, Онон

мүрэнэй эхиндэ Бурхан талдуу
уулаа нутаглажа, Батцэгаа
гэдэг нэгэ хубүүтэй болохо
юм. Эндэ ямар далай тухи
хэлэгдэнэ гэжшэ тэйн асуу
далда, зариман «Хүбсэгэ нүүр
гэдэг, зарим нүүсэ, зариман
Байгал гэдэг юм. «Оундзб гэ
хэдэ, энэнэ эртэ сэгтэ «Тэгийг
далей» гэжэ нэрлэгдэдэг бай
гаа. «Мэргэн тэгээнэй «Алта
тобшон, Сумба-Хамбын «Паг
самчхонсана гэжэ түүхын зо
хеолиуудта Чингисэй элинсэгэй
өнханайн. нутаг Байгал ша
дарин газар байгаа гэжэ бэшэ
нэ. Ш. Р. Цыденжопов элдэс
зохеолиуудһаа эшэ татан, эн
ханаджынь дэмжэн, тэрэ нү
тагынь Баргежан-түхэм байгаа
гэнэ.

Свасхадва-тус ном сооли боржогон, хорм, горлоос хүн гирад, олонхууд тохотом, онгууд, барунас гэдэг урсгаатан уг гарбал тухай хэлэгдэнэ.

Юрэнхийдөө энэ олоной но- нирхол татамаар хайн зохио- болоо гэмэ тэмдэглэлтэй. Мү- нөө тэрэ магазинуудта зүдэл- дагдана байна.

ХЭН ЯМАР НЭРЭТЭЙБ?

Хүн гэжээ алтан дэлхийн эн-
гэр дээр нэг дэхим мундэл-
жээ түрээдэг. Нарайхан, тон на-
хан ажынгаа үмэй сооноо га-
рахан хүүгэд түрүүшнээ гээ-
гээн сагаан гэрэл хараадаа,
мундэлжээ өгээр харгадаг гэл-
сэдэг. Залуу ажынэр энэ уша-
рын адалханшье байжа ма-
гад.

Хүүгэдэй баахан байгдань
ажм, абань зүбүүндээ, баса-
гандеа нэрэ үгэдэг гээшээ ааб
даа. Жиртээ өөһэднээ до-
соо үмнэй гү, али найнай на-
нажа абахан нэрээ заадаг.
Зарим ушарта нарайлангын гэр-
тэ худалдаг аргахан гү, али
нарайе абалсан эхэнэр нэрэ
үгэлсэдэг. Тинхэднэ түрэлхи-
дын энээннэ зүбшөөдэг.
Угышье хаа, хаа-аа дутын тү-
рэл гү, али танил хүн айлшал-
жа дайралдахаа, залуу бүлэ-
нэртэ зүбүүндэтай, басаганде-

тнай нимэ нэрэ таараха гээшэ
ха гэжэ заадаг.

Зүгөөр алишье ушарта үен-
дөө түрэнэн хүүгэд үни нэрэ-
тэй болоһон, хэнэй, хэн гээшэб
гэжэ томо болоходоо нэрлүүл-
хэ заншалайнь нуури табигда-
хан байдаг.

Бурлад зон үни холоһоо үри
түүгэдтээ элдэб олон янзын
нэрэ үгэдэг гээшээ. Урдень,
Совет засагай тогтоогүй байха-
да, бурладууд хүүгэдтээ үндэ-
нэ ханайнгаа нэрэ үгэдэг бай-
хан. Харин 40-50-аад онуудхаа
эхилжэ, олонхи ушарта бидэ
хүүгэдтээ ород нэрэ үгэдэг бо-
лонхойбди. Энээннэ муу гү,
али хайн гэжэ хэлэхээс хана-
нагүйб.

Миний Зугаалайда тушаад
оной хоердох хөхөдө хуржа
байхада, ород нэрэтэй хураг-
шад үгм гү, али ганса-нэгэн

байгша хэн. Харин мүнөө бай-
дал хубилжа, заншал ондоо
болоо, би анханда түрэлхи хэ-
лэн дээрээ Борлоосон гэжэ
нэрэтэй байхан хүм. Эхмнн
эрхлүүлжэ үгэлэн нэрэ — Му-
хар Шара. Тинхэдэ намда ла-
мын залахан нэрэ бүри ондоо
— Жигмит-Жамса гэжэ бэшгэ-
дэхэ байгаа.

Гэхэ зуура, Эрхүү хото ахай-
гаа дахажа ошоод, хургуулида
орохо болоходом, түрэнэн тү-
хай үнэмшэлгэ (свидетельство
о рождении) хэрэгтэй болобо.
Тинхэднэ хотын Кировскэ рай-
оной ЗАГС-да хандахадмнн,
нэрымнн Борис гэжэ хубил-
гаад бэшэнэн гэршэлгын данса
үгөө бэлэй. Тэрэ сагхаа хойшо
паспортдамшье, таниха хунуу-
дэйшье дунда энэ шэнэ нэрэ-
мнн бүхэжэн орошоо.

Иимэ ушар ганса намтай ба-
шэ, харин миний үеын олон
хүнүүдтэй болоһон гэжэ батал-
ха байнаб.

Хэрбээ бурлад нэрэнүүдэй
түүхын ханзые уудалжа үзөө
хаа, өхөл һонин зүйлүүд ха-
далаатай байдаг. Бүри на-
хан «Бурладай залуушуул» гээ-
дэг газетэ дамжуулан, хизаар
оронгоо шэнжэлгшэ С. Бабуев
энээн тушаа һонин юумэ дуул-
габа. Бурлад нэрэнүүдэй нэ-
гүүр тушаа бэшэхэдэ, тэрэ
ингэжэ заана:

— Манай уг гарбалай нэрэ-
нүүд арадай хананда үлэлэн
гээшэ. Энэнтэй хушаа монго-
лоор бэшэгдэнэн «Угай бэшэ-
гүүдтэй», арадай аман зохоол-
нуудтай танилсахадаа ушардаг
байнабди.

Арбан долоодохи зуун жэ-
лэй эсэстэ, 18-дахн зуун жэлэй
эхиндэ Бурлад орон руу буд-
дын шажан шэлжэн ороһон
юм. Тэрэ Түбэдһөө Монголые

дамжажа өрлэнэн. Эгээл тэрэ
үе сагхаа хойшо бурладуудай
дунда түбэд нэрэнүүд үргэ-
нөөр дэлгэржэ эхилэн байна.

Түбэд нэрэнүүд гээшэ өөрсэ
үдхатэй гэжэ С. Бабуев тон
зүб тэмдэглэнэ. Жэшэнь, Ба-
бу гэхэн нэрэ баатар, зориг-
той хүн гэхэн үдхатэй. Сашань
хэлэхэдэ: тарма—одо мүшэн,
Гомбо—хамгаалагша, Даба —
нара, Дамба—эгээл дээдэ, Дон-
док—этигэмжэтэй, Доржи—ал-
маз, Дулма—абарагша эхэ,
Еши—оюун ухаан, Жамса—
далай, Лубсан—ухаатай, Митып
— илагдашагүй, Ринчин—эрдэ-
ни, Самбу—һайн сэдхэлтэй,
Содном—габьяа, Цырен, Цы-
пелма—ута наһан, Ширап—сэ-
сэн гэхэн үдхатэй.

Түбэдһөө гадна Энэдхэгтэ
дэлгэрхэн санскрит хэлэн дээ-
рхи нэрэнүүд бурладуудай
дунда ушардаг. Тэднэ баһал
өөрсэ үдхатэй, Жэшэнь, Аби-
да—гэрэл, Бадма—лотос (лен-
хобо эсэг), Арья—арюун, нан-
гин, Очир—алмаз, Буда—Буд-
да г. м.

Зүүн бурладууд олон нэрэ-
нүүдые өөһэдөө хангад зохоо-
һон байдаг. Жэшэнь, Баир—
баяр, баясхалан, Бато—хатуу,
Баатар—зүрхэтэй, Жаргал—зол
жаргал, Оюна—ухаан, Туяна—
тула, Түмэн—тоогүй олон. Эдэ
нэрэнүүд хадаа эхэ эсэгийн үри
хүүгэдтэй һайннине хүсэжэ үгэ-
һинине ойлгохоор.

Удаан хүүгэдэй гарахагүйдэ
гү, али тогтохогүйдэ зарим бу-
рлад айлнууд хүүгэдтэй нарай-
дань амитадай, ургамалай ба
бусад юумэнэй нэрэнүүдые
үгэдэг байһан. Жэшэнь, Арса-
лан, Сэсэг, Эшэгээдэй, Барес,
Ямаан, Түмэр, Далай гэхэ мэтэ.

Нэгэ айлхайн хүүгэднэгтэ
тогтохын тула «Ород» гэжэ

нэрэ үгэлэн гээшэ. Тинхэднэ
тэрэнэ амиды үлэлэн, хубуу-
ниннь өөрөө хэдэн хүүгэдтэй
болоһон хаш.

Байгалай хойто талада ажа-
һуудог бурладууд баһал он-
доогоор хүүгэдтэй нэрэнүүдые
үгэдэг байһан. Жэшэнь, Дар-
хан, Буха, Шобогор, Гэргэн
г. м.

Агын бурладуудай дунда
«Энэбэшэ», «Адлибэшэ» гэхэ
мэтэ нэрэтэй хүнүүд байһан
ха. Хубисхалай һүүлээр «Ок-
тябрина», «Май» гэхэ мэтэ нэ-
рэнүүд бии болоо.

Миний хугшан ажын аба Мун-
хын Сэдэн гээшэ Агада хоер
класстай училищиде багшалдаг
байһан. Энээн тушаа Ага-Хан-
гинда ажаһуудог үмнэй багша
Батомжаргал Цыбенон «Агинская
правада» газетин энэ оной ию-
линь 28-най номерто Агада тү-
рүүшын хургуулинь байһан ба-
риһан («Нэгэдэхи дунда хургуу-
линь түүхэнэ») тухай бэшээ
һэн. Тэрэ статья соо Мунхуев
Цыден дурдагдана.

Сэдэн-багша гэжэ түрэл ню-
таг Сагаан-Ууладаа тэрэ нэрэ-
лэнэн байгаа. Гэр бүлээс үхэр
малтайнь орхоод, Агада ган-
саараа байгаад, хүүгэдтэ ном
заадаг. Һэн ха. Нагаса элэнсэ
абамни (прадод) басагандеа
(миний хугшан эжы) Гэрэл гэ-
жэ нэрэ үгэлэн байгаа. Эгээл
тэрэ гэрэл доронь ном һудар
уншажа бага-сага юумэ мэдэ-
дэг, бэшэдэг болоһон хүм.

Хүнэй нэрые минн нэрлэхэ-
гүй, гутаахагүй, үдхыень ойлго-
хо, хүндэлхэ, һайннине хүсэдэг
сэдхэлтэйгээр ханжа абаха
гээшэ ааб даа. Иимэ бодомжо-
тойгоор энэ тэмдэглэлые ун-
шагдай үмэнэ дурдахабай,
хүлисэгты.

Б. РАБДАНО.

Түгэсхэл. Эхниннь 22—48-
дахн номернуудта).

Хүн зоной байдалда мүнөө-
дэр тон шухала хэрэгтэй бай-
һарнь гансахан лэ бодожо,
эрдэн ухаанда хандажа боло-
хогүй гэжэ ханжа абагшаб.
Эгээл энэһнээ эхи абаад, ес-
тественнэ эрдэмүүдые тоохо,
харин гуманитарна эрдэмүүдтэ
хүйтөөр хандаха гээшэ тон бу-
руу. Алибаа талаараа болбосо-

дэм шэнжэлгын талаар үшөө
хүсэд мэдэжэ бэшэл байха.
Элирүүлэгдээгүй асуудалнууд
айхабтар олон. Тинхэднэ юрын
уншагшад энэ үлгэртэ ама-
раарш хандахаа ойлгожо яда-
на. Агууһа энэ үлгэртэ ха-
баатай хүнүүдэй зүгһөө «Гэсэ-
рэй» асуудалнуудта урданай-
хаараа нэргэгээр хандаха аба-
дал үшөө үзэгдэнэ. Энээн тушаа
олон томо асуудалнуудхаа би
гурбахан лэ асуудал онсолон

Африкан БАЛЬБУРОВ

«Арбан хоер эрдэни шэмэгни»

ронги дүрбэн тэгшэ коммунист
байгуулалтын гээшүүдэй дүрсэ
хаанаб даа, зүгөөр эхер золо-
гээгүй байнаб, урдамнай ха-
рагдана. Гэдэ хүнүүдые онһон
техникин, естественнэ эрдэмэй
зорилго бэелүүлхээр, иматал
инженернэ даабарн дүүргэхээр,
табигдахан ухаан бодолтой ро-
бот, амиды тоо бодолгын элек-
тронно машинанууд байха гэ-
жэ би хананагүйб. Тинхэ бай-
ха болоо хаань, бүтэхгүй ха
юм даа, бурхан зүг, манай за-
луушуул эрдэйн хүнүүдэй
нимэ дүршэг болохооо бү эр-
мэлзэнэйл.

Эртэ урдын бурлад үлгэр-
шэд сээс булалдаха гэжэ зо-
рюута уулзадаг байһан юм гэ-
жэ номойнгоо энэ бүлэгтэй
эхиндэ бэшээ һэм. Энэ ушар
хадаа гносеологийн талаар нэр-
гэжэлтэнэй шэнжэлэл хэхэ тон
һонин зүйл бэшэ аал Оршон
байһан ажабайдалые арад зон
ажжа мэдэжэ, ойлгожо абадаг,
тэрэнэ ажа хингададаг, гүн-
зэгсүүлэдэг байгааби? Сэсэ бу-
лаалдажа байхадаа, ямаршуу
зүйлнүүдые хахадаа һайнда
тооложо нөөдэг, ямарыень хэ-
рэгтүйдэ бодожо хаядаг бай-
гааби? Иимэрхүү сээс булал-
дахадаа, үлгэршэд ямар ашаг
туһа абадаг байгааби?

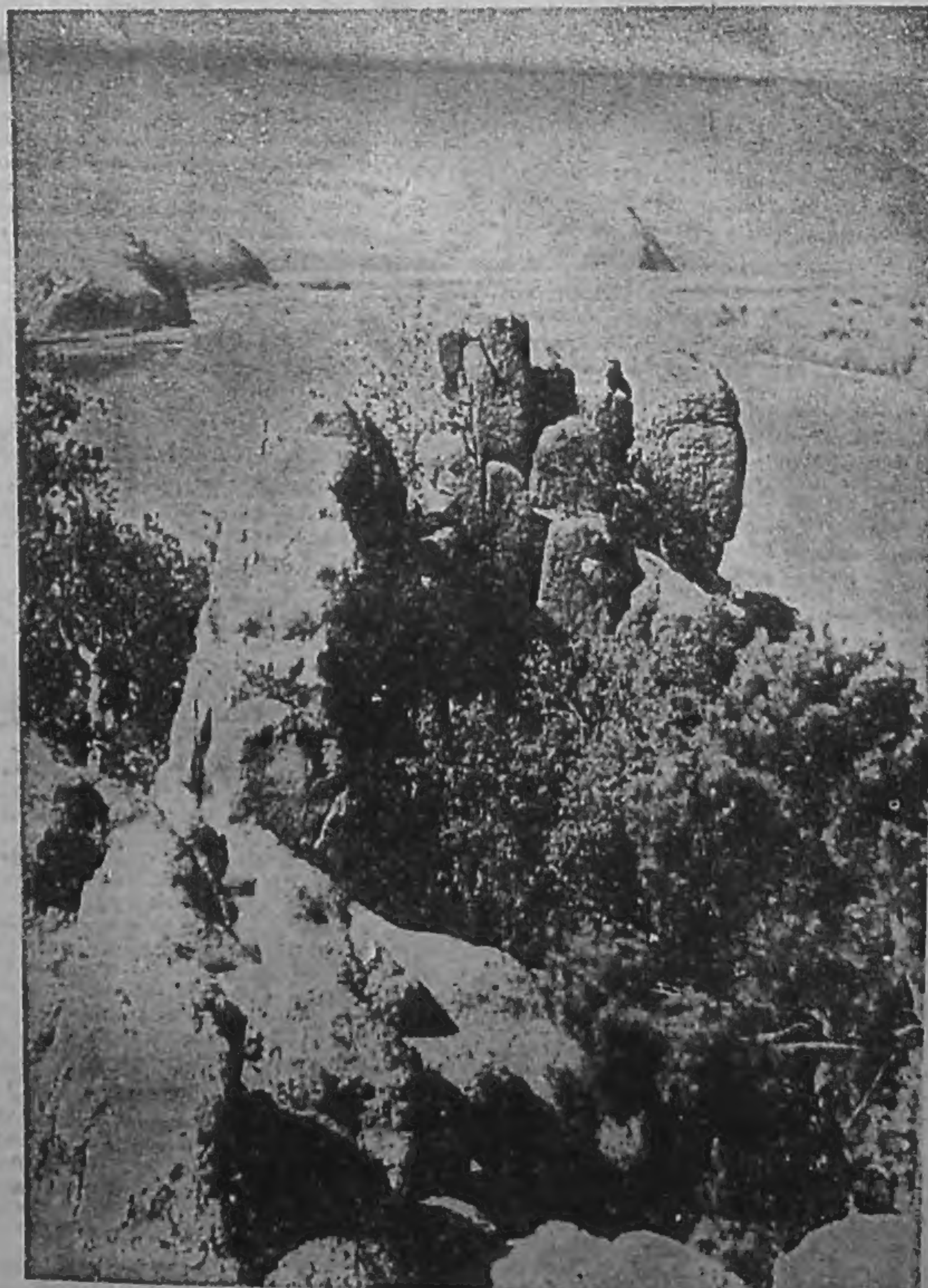
Бодото үнэн-юумые эли-
рүүлэ талаар арад зонһоо
ухаа абаха болоһонди гэжэ
заримдаа ханадаг хүм. Эрдэн
ухаанда нэгэ шухала юумэн
тушаа арсашагүй нэгэн адли
ханамжа байха гээшэнь. тон
үсөөн дайралдадаг. ханамжа-
нууд дандаа тод һөөргэ бай-
даг. Ондо ондоо ханамжануу-
дай алиһань зүб байһые эли-
рүүлхын туладаа коорондонь
мүргэлдүүлжэ, эрдэмтэдэй ар-
салдаа хэхэ ээргэтэй. Энэһнэй
мүнөөхил сээс булалдаан бо-
лоно бшуу.

Үмнэй мэдэжэ юумэ хэлэ-
жэ байһан байхадаашье боло-
лоб. Зүгөөр «Гэсэр» гэжэ үлг-
эр тушаа бухы зүйлнүүд эр-

табиха ханатайб: нэгэдэхи-
н, «Гэсэрэй» анха зохоогдонь үе
сагыс багсаажашье тодорхойло-
хо саг өрээ бэшэ юм гү! Хоер-
дохинь, Канси үедэ гар һин-
лүүрээр барлагданаан прозоор
найруулгата «Гэсэр» түрүүн бии
болоһон юм гү, али XX зуунай
эхээр ород үзэг бэшэгээр хэб-
лэгдэнэн бурладай шүлэглэмэл
«Абай Гэсэр хубүүн» түрүүн зо-
хоогдонь юм гү! Гурбадахинь,
үлгэршэдһөө сэхэ бэшэжэ аба-
һан «Гэсэрэй» хэдэн вариант-
нуудай хажууда Намжил Бал-
даногой согсолон найруулһан
«Абай Гэсэр хубүүн» эрдэн
уханай талаар хэр өхэ сэнтэй
зүйл гээшэби!

«Гэсэр» тушаа эдэшье, мүн
бэшэ ондоошье олон асуудал-
нуудые һайнаар бэлэдхэгдэнэн,
түлөөлэлгэ өхэтэй эрдэмэй өх-
хэн хуралдаанай зүбшэн хэл-
сэлгэдэ табиха саг болоо гшэ
хананаб. «Гэсэр» тухай зарим
шухала асуудалнуудаар хоо-
рондоо тон зүрюу ханамжа-
нууд бии гэжэ мэдэнэб. Али-
шье асуудалаар эрдэмтэдэй
һайн хүсэлнэ, мүн эбсэхгүй
арсалдаанай дүнгөөр бодото
үнэн зүйлые элирүүлэхэ гү, али
тэрэндэ дүтэлхэ байна бшуу-
бди. Иимэ конференци амжал-
татайгаар үнгэргэжэ шадаа һаа,
бидэнэр «Гэсэр» тухай дэлхэйн
эрдэн ухаанда энэ агууһа үлг-
эрые байгуулһан арадай нэрэ
түрэдэ хүрэмэ оруулалта хэмэ
шадаха байнабди.

Хүүг һарые би сэсэн бодол
орьелуулха һара гэжэ нэрлэжэ
байнаб. Манай Байгалай үмэ-
нэхи нутагта оройн намар хо-
додоо һаруул, сэлмэг, наратай
байдаг ха юм. Тэрээн шэнги
сэсэн хүрса бодол гээшэ ходо-
доо һаруул тодо байха ээргэ-
тэй юм бшуу. Сэсэн бодолдо
хабарай сагай эршэмтэ шунал-
шье хэрэггүй, зунай бүгшэм
халуунышье таарахагүй, үбэлэй
шэрүүн хүйтэншье туһагүй ха
юм даа!

П. ЯХНОВЕЦКИН фото.

СЭЛЭНЭ МҮРЭНЭЙ ЭРБЭНҮҮДЫЕ ЭТЭ ХАБСАГАЙ
ШУЛУУНУД ШЭМЭГЛЭНЭ.

Багшын нэрэдэ хүрэхэ

ЗВЕРОВСВХОЗ ПОСЕЛОГОИ ДУНДА ХУРГУУЛИИИ ДИРЕКТОР ГЕОРГИЙ КАПИТОНОВИЧ ОРЛОВ ШАБИНАР-ТАА БАЛАЙШЫЕ НАЙН ЖЭШЭЭ ХАРУУЛААГУЙ.

Нүүлэй үедэ хаа хаана-гүй буһалгаалдаг сэг боло-шонхой. Энээндэ һаянай дадажа байхай хэбэртэй-бди. Нурагшадай забастов-ко тушаа дуулахадэе, гай-хад абхаар байгаа. Ушар юу гэхэдэ, үхибүүд буһал-гаалба гэжэ юрэдөө энээн-һээ урагша үзэгдөө дуу-лаагүй юм. Нургуулидмной физиктэ, англи хэлэ, фи-культура болон ажалай хэ-шээлнүүдэе хэзээ заадаг болохоб гэжэ нурагшад эрилтэ табья.

Олон предметүүдэ үзэ-дэггүй амар һонин нургуу-ли гэжэб гэжэ олонхи хү-нүүд гайхалдаха байха. Ма-гад зарим үхибүүд үсөөн предметүүдэе үзэхэдэ һайн һайн байгаа еһотой гэжэ агаархадаашье болохо.

Ерээдүйдэ нимэ предме-дүүд тухатай байха гэжэ 9-дхи, 10-дхи, 11-дхи классай нурагшад тон зүб хэлэнэ. Иимэ предмедүү-дээр эрдэм мэдэсгүй гар-гаа һаа, тэдэнэр дээдэ ну-ралсалай заведениүүдтэ орожо шадахагүй ха юм.

Харин нургуулиин дирек-тор шабинарайнгаа ерээдүй тухай балай хэээр һанаагаа зобоногүй, нурагсалай эхин багта бүхы юмэнэй һай-наар бэлдэгдэггүй байгаа-шье һаа, тэрэ ээлжээтэ ама-ралтада гараха гэжэ орол-доо. Бүхэли октябрь һарыа амаршье шалтагаангүйгөөр амаржархоо. Энэһнай ээл-жээтэ амаралтаһаа гэдүүр гэжэ тэмдэглэе.

Районодо нургуули бүхы юмээр хангагданхай, ну-ралсалай шэнэ жэл эхил-хээр бэлэн гэхэ мэтээр элхдэхэн байна. Багшанар болоң нурагшадай һанам-жануудыа хэзээдэһье шаг-надаггүй энэ директор хо-додоо дээрэлхүү зан ха-руулдаг байгаа. Нурагшад энээн тушаа онсо тэмдэг-лэнэ һэн. 11-дхи классай хүтэлбэрлэгшэ Баярма Цы-реновна Хобитуеваа ажал-һаань гаргаха тухай захи-ралтада гараа табихадань, нурагшад директортэ бүри-шье ехээр дураа гутта. Баярма Цыреновна эдэ ну-

рагшадай гурбадахи класс-та нуража байхада класс-сайн хүтэлбэрлэгшэ бо-лоо һэн. Нэгэ үхибүүнэй тү-лөө һанаагаа ехээр зобо-жо, тэрэнэй тала барихадань директор уур сүхалаа хү-рэнжэ, ажалһаань гаргаха шалтагаан бэдэршоо. Ингэ-жэ дүршэлтэй математик ажалаа орхихо баатай бо-лоо һэн.

Нурагшад директорэй нэрэ дээрэ бэшэг бэшэжэ, һаян сагта багшанар-пред-метинүүдэе олохо эрилтэ табья.

Энэ бэшэгы Светлана Цырендэшевна Улзытуева директортэ барюулһан бай-на. Үхибүүд дүрбэн үдэрэй туршада директорһээ харюу хүлээгээ. Тээд нухэр Орлов нурагшадта харюу үгэхэһөө байха үүлээлгада ерээгүй. Тинхэдэнь декабрийн 12-то аха классай нурагшад хэ-шээлнүүдтэ ерээбэгүй. Г. К. Орлов энэ ушарта заахашье анхарангүйгөөр өөрынгөө хэрэгээр Тарбагатай аба-һан байна. Нурагшадай бэ-шэгэй буулгабари районо эльгээгдээ гэжэ тэрэ мэ-дээгүй бшуу. Георгий Ка-питонович үхибүүдэй бэшэг абаагүйб гэжэ мэлээжэрхоо.

— Суглаан дээрэ тэрэ өөрыгөө гансал муу тала-һаа харуулаа, — гэжэ С. Ц. Улзытуева дурдан һанана. — Үхибүүдэй хажууда багшын муушалжа, ехэл аягүй байдалда ороо. Бэшэг абаа-гүйб гэжэ мэлээжэрхадань бүришье урмагүй байгаа. Багша хүн нимэ байдалда орохо еһогүй бшуу. Үхи-бүүдэй бэшэһэн бэшэгы би өөрөө директортэ дам-жуулаа ха юмбиб. Нургуу-лиин директор ажахын асуу-далнуудыа шиндэхыа орол-доод лэ нуралсал болбосо-ролдо анхардаггүй байха юм. Нургуулины нимэ ди-ректор хүтэлбэрлэхэ еһо-гүй.

Тарбагатай районодо Г. К. Орлов абадалыа буруушаажэ, тэрэндэ ажал-һаа гараха эрилтэ табья.

Лариса КВАКТУН, манай корр.

«ЭЖЫГЭЭ ХАРАХА ДУРАМНИ ЕХЭЭР ЛЭ ХҮРЭНЭ...»

Эжымни бэшэг соогоо шодамни муугаар харадаг бо-лоо, хүгшэржэл байнаб гэжэ бэшэна гээд хүбүүн дуу-гарна. Жэл үнгэрхэдэ тэрэ түрэнэй эхэтээ үүлээхэ... Ажалаар залан захаруулгын шанга туримай колонидо энэ хүбүүн лагаад орооб!

Гэмтэ абадал гаргаһан Тофик Джафаров тэдэн шата-нуудыа дабажа, Сибирь руу элгээгдээ. Амар арба нэгэн шата дабажа эндэ ерээб гэжэ тэрэ өөрөө хэлэнэ. СССР-эй КГБ-гэй мүрдэлгын изоляторта байхадань нил-лээд удаахан мүрдэлгын дүүрэхыа хүлээхэш гэжэ нэгэ хүн хүбүүндэ хэлэһэн байгаа.

Ямар гэмтэ абадал гаргаһандаа энэ хүбүүн Лефор-товскэ түрмэдэ һуугаа гэжэб! Тээд уншагшадаа зобоо-жо байнгүйгөөр бүхы юмэ элирүүлэе. Бүри 1988 ондо хэлбэлнүүдэе уншагшад, мүн телевизор харагшад Орджоникидзе хотодо бандидуудай гарһаа хэдэн үхи-бүүд болон Наталья Ефимова гэжэ багшыа абарха та-лаар «Грома» гэхэн операциин амараар дүүрэнэн тухай танилһанан байха. Энэ ушарыа олохон хүнүүд мөртөө-гүй байха. Түсхэй камераар буулгагданан телерепортаж түбэй телевиденээр харуулагдаа һэн. Мүнөө энэ ушар Юрий Черновой баримтата туужада үндэһэн боложо үгөө.

Аюулта ушарай болоһоор хэды жэлэй үнгэрөөшье һаа, тэрэн тухай дурдаха хүсэл түрөө. Юун бэ гэхэдэ, эндэ һаа тэрэ ушарта хабаадэлһанан хүнтэй үүлэһан байнаб. Тэрэ хүн бандидуудай группые патронуудаар хангаа, самолет хайшан гэжэ эзэмдэхэ тухай түсэб зо-хоогоо. Тинхэдэ тэрэ мүн лэ гэмтэ абадал гаргалһанан болоно бшуу. Энэ харага хэрэгэйнгээ түлөө гурбан жэ-лээр эрхэлхэ хангагданан байна.

Тофик Джафаров 30 һаһатай залуу хүн. Тэрэ хоер басагатай, үлбэр бээтэй эхтэй... Совет оронһоо тэр-елхэ, ондоо тээшээ зөөжэ ошохо тухай бодолдо э-лэг-дэһэн энэ залуу хүн амаршье аргаар һаань самолёт эзэмдэхэ гэжэ бодоһон байна.

Тэрэ үедэ хилэ дабажа гараха гэжэ нилээд хүшэр хэрэг байгаа. Мүнөө ондоо орон руу зөөхэ дуратай-шуул һаагүйгөөр гаража ошодог болонхой. Юрэдөө нэгэ хэды жэл хүлээхээ яагаа гэжэб гэжэ Тофик Джафаров һанана еһотой. Тээд Тофик шэнги хара һа-наатай хүнүүд аалин намдуугаар гаража ошохогүй һэн гэжэ хэлэмээр. Бандидуудай группа олон үхибүүдыа багшатайны барижа, автобус соо һуулгаад, тэдэнэй тү-лөө 3 миллион түгэрэг гэхэ гү, али 1 миллионниен ая-таар, хоерыень валюттаар эриһэн байна. Хилын саана хөрмөөн соогоо долларгүй, валютгүй гаража болохо-гүй гэжэ тэдэнэр мэдэе һааб даа.

Һамгантаа бидэ хожуулан һарадаа 300 түхэриг абадаг һэмди гэжэ Джафаров хэлээд, энэһини мүнгэн бэшэ ха юм гэжэ хоротойгоор энээбхилхэ юм. Мэшээгүүд соо ганса долларнууд бэшэ, мүн голландска гульденууд, кронууд, франккынууд байгаа бшуу. Олон үхибүүдэй, багшын ами һаа абархын тула оромнай валюта суг-луулжа, мэшээг соо хээд, Джафаровта дамжуулаа.

— Энэ үедэ хаана байгааби? — гэжэ Джафаровһаа асууба.

— Тэдэнэй алхам бүхэнэй хойноһоо хөрхоор адагла-жа байгаа. Гансал Пашын үгм байһандаа өхэл халаг-лааб. Үшөө хоер үдэр хүлээгээ һаань, хэрэг байдал он-доогооршье хубилжа магадгүй һэн. Пакистан ошоо һаамнай, душманууд мааньдыа барижа үгэхгүй бай-гаа. Ямар орон руу ошохоһоо шэлэ шэлэһээр энэ болоо...

Гэмтэ абадал гаргааб, хуули дүрим эбдээб, үхибүү-дыа айлааб гэжэ тэрэ нэгэһье һананагүй. Хара хэрэ-гэйнгээ бүтээгүй байһандаа халаглана хэбэртэй...

— Муу юмэ хээб гэжэ һанана гүш!

— Үхибүүдыа дамы баряабди. Түрүүшээр хилын саа-на гараха дуратай хольһыа, дутыншыа түрэлнүүдээ

суглуулха гэһэн түсэб түрөө һэн. Тээд тэдэнэр таһа ар-сажа, түсэбнай буруу һүрөө. Ингээд лэ үхибүүд манай гартэ ороһон байна.

Якшияны үхибүүдыа барижа, тэдэнээр наймаа хэхэ, халхаба болгохо гэһэн түсэб зохоогоо. Засагаархид олон үхибүүдэй түлөө юушье үгэхөөр бэлэн байха гэжэ һайн мэдэжэ байгаа.

Израильда самолёдой буухада, тэндэ байһан бүхы хүнүүдыа Абу-Кебирэй түрмэдэ асаржа хааба.

— Үхибүүд балай ехээр айгаагүй, автобус соо наа-дадаг байгаа, — гэжэ байгаад Тофик бээс сагааруулхыа оролдохо юм.

Тээд үхибүүд һаана амар абаа бэшэ. Ю. Черновой «Грома» гэжэ баримтата туужа сооһоо нэгэ хэтгэр унша-абди.

«Нэгэ хүбүүнэй газалкааа автобус сооһоо гараха гэхэдэ, бандидууд табибагүй. Хүбүүнэй һүүлээр бусад үхибүүд автобус сооһоо халта гаргыт гэжэ хашхарал-дажа оробо.

Иимэ юмэнэй болоходо Анастасов болон Вишняков салоний нүгөө хажууда одеяло үлгэжэ, ингэжэ захирба: — Энэтнай туалет гэшэ. Газалһаа гарахагүйт.

Адхарһан бензинэй, «туалетэй» үнэр гутажэ, автобус соо байхын өргөгүй болошобо.

Джафаров хоер басагатай гэжэ хэлээ һэмди. Тээд-эһийнгээ наркомануудай гартэ орожо, энэ автобус соо асарагдаад байгаа һаань, яаха һэн хаб!

«Эхөө харахаа һананаб гэжэ Тофик хэлэнэ. Ингэжэ хэлээдэ тэрэ маанадай сэдхэл уяруулһаа һанана гү! Олон үхибүүдыа хайрлаха сэдхэлгүй байһан аад, ингэ-жэ хэлээхэ мэдэнэл гэжэ һанааар. Бүхы үхибүүд ав-тобус соо зобожо байхадаа, эхэ, эсэгээ хажуудамнай байһай гэжэ һаана еһотой.

Совет оронһоо ондоо тээшээ зөөжэ ошохо тухай бо-долдо Тофик үнхэй элэгдэнхэй ябаа. Гэмтэ абадал гаргагшад бүтээд Орджоникидзе хотын нэгэ ПАТП-дэ «Инарусудыа» жолоододог ажалтай һэн. Машины жолоодо һуухань залхуутай болошоо, хэды ехэ ажал хэшыа һаа, мүнэггүй абахаһ гэжэ байгаад тэдэнэр гэмэрэлдэнэ.

— Бидэ хүниа алаха, шуһа адхаха гэжэ нэгэтэшыа бодоогүйбди. Багша эхэнэр өөрөө ээмтэй. Тэрэ үхи-бүүдэ дахууланхай автобус руу орожо ерээ, — гэжэ Джафаров гэмэр гутар гэнэ. Пашын үгэдэ этигэжэ, экскурсияда үхибүүдтээ ошохо гэжэ шийдээ. Ямар шо-фүүд автобус элгээгээб гэжэ тэрэ нэгэһье дахин һо-нирхоогүй.

Якшияны «Экскурсия» гэжэ бэшэгдэһэн замай хуу-даһа харуулахадань, багша эхэнэр этигэжэ болоо гэжэ һананаб. Исус Христос бурханда этигэдэгби, тэрэндэ шүтэдэгби, — гэжэ Тофик хэлэнэ. — Бэрхээлнүүдыа дабахадамни тэрэ тухалһа...

Ингэжэ хэлээдэ тэрэ юрэл һанаанһаа абажа хэлэнэ, өөрыгөө мэхэлнэ. Бурханда шүтэдэг хүн үхибүүдэй һаа таһалдуулха гэһэн харага муухай шиндхэбэри хэ-ээдэшыа абахагүй. Нүүлэй үедэ самолёдуудыа эзэм-дэлгэ түргэдэшоо. Залуушье, һаһажаалшыа хүнүүд он-доо орон руу тэрээдхээ һанана. Манай орон дотор һайн байдалтай, эндэ үлэгтэ гэжэ хэшыа хэлэнэгүй. Тингээшыа һаа, ондоо тээшээ зөөжэ, түрэнэй нутагад орхихо бодолдо ээлэгдэһэн хүнүүдыа шоо үзэхөөр. Эндэ һаа манай Улаан-Үдэдэ самолет эзэмдэхээ һана-һан бүлэг солдадууд баригдаа.

Һайнаар ажаһууа бэлэн арга бэдэрһэн, гоо байдалда һанаашарһанан иимэ хүнүүдыа хэһээхэ шухала гэжэ мэдэнэбди. Орон доторнай боложо байһан хубилалта-нуудһаа һурдажэ, зүрхэ алдажа, бүгэдэ ондоо тээшээ зугадаха болоо һаамнай, юун болохоб!

Лариса КВАКТУН.

ТҮЙМЭРЭЙ ТҮЛӨӨ ХЭН ХАРЮУСАХАБ?

Нүүлэй жэлнүүдтэ түймэртэ таби гаран үхибүүд һаһа бараа. Би хэды дахин шатаһан үхибүүдэй хара мүүрһэн бөөнүүдыа хараһан байнаб. Энэһнай ухаан бодолдо орошоогүй уйдхар гашуудал! Тэдэнэй түрэлхид хэды ехээр зобоноб! Гал дүлэһнөө айһан үхибүүд шкаф соо ородог, орон доогуур хоргододог байна. Тээд гэрһээ гүйжэ гарахада тэдэнэр ойлгоногүй гү гэжэ эдир бага-һан уншагшад һанажа магадгүй. Гал дүлэһэй соробхил-жо байхада, ганса үхибүүд бэшэ, мүн томошыа хүнүүд саг зуура яахашье мүрөө оложо ададаг гэшэ.

Галаар наадаха, зуруул барижа тэрэниа носоохо гэ-шэ аюултай. Гансал байгша ондо манай республикада 296 түймэр болоо. Үнгэрэгшэ жэлдэ 154 дахин түймэр гараһан байна. Тинхэдэ энэ жэлдэ нураггүй олон да-гараһан болоо. Хэдэн арбаад гэрнүүд, тэжээлэй нөөсэ, ой модон түймэртэ шатаа. Бүхыдөө 300 манган түхэригэй нөөсэ баалиг түймэртэ шатаһан байна.

Буряадай ССР-эй МВД-гэй нүүлэй мэдээнуудыа хараад үзэе.

1990 оной ноябрийн 4-дэ эрхэтэн Д. гэгцэ (Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг) гурбан үхибүүдэ унтуулаад, зүршэ-нэртөө ошодог юм ха. Алена гэжэ нэрэтэй басаганини нэртөө даараһанһаа һэрижэ, хүбэнтэй хүнжэл элэнтриче-скэ пеэшин дээрэ дулаасуулһаа шэдажэрхиба. Басаган

тэрэ дэры унташоо һааб даа. Ехээр халаһан хүнжэл гал дүлэндэ абтажа, Алена ехээр шатаа. Больницада аса-рагдаһан басаган уданшыагүй һаһа бараа һэн.

1990 оной ноябрийн 7-до Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг И. П. Аристова хотуугаар гурба һаһатай Катя басагала орхихо, зайгуултажа гараа. Харууһагүй үлэһэн басаган гал носоожо, түймэр табья.

Харууһагүй үлэһэн үхибүүд лэ түймэр табидат гэжэ тэмдэглэхэ ээрэгтэй. Мүнөөнэй гэрнүүдтэ түймэрэй га-ража боломоор юумэн нилээд олон байха юм. Бэлээр шатадаг синтетическэ материалнууд, телевизориуд, радиоприемнигүүд, электроприборууд гэхэ мэтэ.

Үхибүүдэй түрэлхид зуруул кадагалһаа, саагуур хэ-хээ мартажархидат. Энэһиниен һамбаашалжа, бага үхибүүд неадахамнай гээд гал носоожо, түймэр гар-гана.

Үхибүүдыа хүүгэдэй саадһаа эхилээд нургуули хүр-гэр галай аюул хэды ехэ хойшолонтой гэжэ нурагша, тэдэнэртэ бүхы юмэ ойлгуулхыа оролдохо, һаргылаа уялгатайбди. Түрэлхид амаршье сагта һаргылажмэтэй байха, үхибүүдтээ ходо һануулжа бандат болог лэ!

Г. КРЮКОВ, ВДПО-гой республиканскэ Советэй түрүүлэгшын орлогшо.

24. ПОНЕДЕЛЬНИК

ПЕРВАЯ ПРОГРАММА

МОСКВА, 7.30—12.00 минут.
9.35—Тел. 3-сер. худ. фильм «Посредники» 1 с. 10.30—Мультифильм «Борьба за землю» 1, 2, 3, 4 с. (до 11.25). 17.45—Детский час. 18.45—Муз. и эконом. 19.30—Время. 20.00—Премьера публ. телефильма «Москва — Берлин — Поволжье». 21.05—По просьбам зрителей. Тел. 8-сер. худ. фильм «Все реки текут» 5 с. 22.00—Время. 22.30—С. Злотников. «Пришел мужчина к женщине». Премьера фильма «Спектакль Московского театра «Школа современной пьесы». 00.30—Коллаж. 00.35—ТСН. 00.50—Торжественный концерт из Ватикана (до 02.00).

ВТОРАЯ ПРОГРАММА

УЛАН-УДЭ, 17.10—Ю. Ирдэ-Кеев. Валет «Линь богиня». Спец. тел. бур. 18.45 — Тележурнал «Степные огни». (На бур. яз.). 19.20—По вашим письмам. 19.40—Байкал. 19.55—«Школа: сегодня и завтра». С участием представителей Министерства народного образования Бурятской ССР. Прямая линия. 20.35—Объявления. МОСКВА, 21.00—«Спокойной ночи, малыши!» 21.15—Футбольное обозрение. 22.00—Время. 22.30—Тел. 4-сер. худ. фильм «Двадцатое декабря» 1 с. «Венная диктатура» 23.30—Коллаж. 23.40—Первый Всероссийский фестиваль эстрадных исполнителей автономных республик, округов и областей «Агудель-90». (до 00.45)

25. ВТОРНИК

ПЕРВАЯ ПРОГРАММА

МОСКВА, 7.30—12.00 минут.
9.30 — Тел. 3-сер. худ. фильм «Посредники» 2 с. 10.40—«Это было...» 11.00—Мультифильм «Оранжевое горлышко» (до 11.20). 18.45—Здравствуй, музыка! 19.30—Время. 20.00—Мультифильм «Девочки и клоуны». 20.10—Политические дневники. 21.05—Тел. 8-сер. худ. фильм «Все реки текут». 6 с. 22.00—Время. 22.30 — «Спокойной ночи, малыши!» 00.30—Муз. сокровищница. 00.55—ТСН. 01.10—На чемпионате мира по шахматам (до 01.25).

ВТОРАЯ ПРОГРАММА

МОСКВА, 9.00—Утренняя гимнастика. 9.15—Док. фильм «Однажды». 9.35, 10.35—География 7 кл. Современные исследования Антарктиды. 10.05, 11.05—Французский язык. 1-й и 2-й годы обучения. 11.35, 12.35 —

География. 8 кл. Земельные ресурсы СССР. 12.05—Французский дипломатия в годы Великой французской революции. Передача на французском языке. 13.05—Сеанс повторного телефильма. Тел. 4-сер. худ. фильм «Двадцатое декабря» 1 с. «Венная диктатура» (до 14.10). УЛАН-УДЭ, 16.20 — «Встреча с песней» (На бур. яз.) 16.50—Байкал. 17.10—Бурятская литературная. 17.40—Байкал. 17.55—На земле Прибайкалья. 18.40—Объявления. МОСКВА, 18.45—На IV съезде народных депутатов СССР. 20.45 — «Спокойной ночи, малыши!» 21.00—На IV съезде народных депутатов СССР. 22.00—Время. 22.30 — Тел. 4-сер. худ. фильм «Двадцатое декабря». 2 с. — «Сабатажи». 23.25—Коллаж. 23.40 — Галерея портретов комп. — Гал. П. И. Чайковского. 1-ое отделение.

26. СРЕДА

ПЕРВАЯ ПРОГРАММА

МОСКВА, 7.30—12.00 минут.
9.35 — Тел. 3-сер. худ. фильм «Посредники» 3 с. (до 14.20). 10.10—Концерт Гос. ансамбля песни и танца Чувашии. 22.30—«Слова» лит. худ. программа. 13.30 — Время. 18.00 — Журнал «ТелеЭКО». 18.30—Детский час 19.30—Время. 20.00—Перестройка: проблемы и решения. 20.50 — Парламентский вестник России. 21.05 — Тел. 8-сер. худ. фильм «Все реки текут». 7 с. 22.00—Время. 22.30—«Человек и закон. Правовой видеоконспект». 23.45—Коллаж. 23.50—Г. С. Сим. поэма из слова С. Есенина. 00.35—ТСН (до 00.50).

ВТОРАЯ ПРОГРАММА

МОСКВА, 9.00—Утренняя гимнастика. 9.15—«Загадки каменных лабиринтов». 9.35, 10.35—Окружающий нас мир. 1 кл. Уроки уважения к правилам движения. 9.55, 10.55—Тел. док. фильм «Голоса». 10.05, 11.05—Немецкий язык. 1-й и 2-й годы обучения. 11.35, 12.35—Природоведение. 3 кл. Наши пушистые друзья. 12.05—Бурда-модель предлагает... 13.05—Сеанс повторного телефильма. Тел. 4-сер. худ. фильм «Двадцатое декабря». 2 с. «Сабатажи». (до 14.10). УЛАН-УДЭ, 16.20—Передача «Огонь и люди». 16.55 — Для школьников «Хонгор» («Звонки») (На бур. яз.). 17.25 — Программа «Память». 18.25—Байкал. 18.40—Объявления. МОСКВА, 18.45—На IV съезде народных депутатов СССР. 20.45 — «Спокойной ночи, малыши!» 21.00—На IV съезде народных депутатов СССР. 22.00—Время. 22.30 — Тел. 4-сер. худ. фильм

30. ВОСКРЕСЕНЬЕ

ПЕРВАЯ ПРОГРАММА

МОСКВА, 9.00 — «Спорт для всех». 9.15—Ритм. гимнастика. 9.45—Тираж «Спортлото». 10.00 — «С утра пораньше». 11.00—Утренняя разл. программа. 12.00—Тел. 4-сер. худ. фильм «Двадцатое декабря» 4 с. «ВЧК» (до 14.10). УЛАН-УДЭ, 17.00—Телемагистр «Алтанга» (На бур. яз.). 17.50—Тележурнал. Тел. 8-сер. худ. фильм «Двадцатое декабря». 18.25—Байкал. МОСКВА, 18.45—На IV съезде народных депутатов СССР. 20.45—«Спокойной ночи, малыши!» 21.00—На IV съезде народных депутатов СССР. 22.00—Время. 22.30—Год прощаний. Год наступающий. Прямая передача (до 23.35).

ВТОРАЯ ПРОГРАММА

МОСКВА, 9.00—На зарядку, становись! 9.15—Мультифильм. 9.45—Контакт-форум. 10.15 — «Ты промчи меня, зима!» Поэт Л. Рюмина. 10.45—«Путешествие с губернатором». О нас, тощем и будущем острова Сахалина. 11.10—Фильм-детям. «Голард волашацетса». 12.15 — П. И. Чайковский. «Пиковая дама». Концертное исполнение. 15.05—Коллаж. 15.10—Карпатские мотивы. 15.30—«Если вам за...» 16.15—Видеоканал «Советская Россия». 18.45—«Планета» Международная программа. 19.45—Бытлон. Всесоюзные соревнования. Вечерняя гонка. 20.35 — В. А. Моцарт. Концерт для скрипки с оркестром. 21.00—«Спокойной ночи, малыши!» 21.15—Промьера док. фильма «Послание к человеку». 22.00—Время. 22.30—Видеоканал «Содружество» (до 03.30).

31. ПОНЕДЕЛЬНИК

ПЕРВАЯ ПРОГРАММА

МОСКВА, 9.00—Мультифильм. 9.10—«Наш сад». 9.40—Концерт Гос. чукотско-эскимосского ансамбля «Эргыроа». 10.30—Человек. Земля. Вселенная. 11.30 — К 75-летию киностудии им. М. Горького. Худ. фильм для детей «По шуму веления». 13.30—Цирк. Цирк. 13.10 — «В мире животных». 14.10 — Перед. Санта-Клауса. 15.40 — Браво, артист! Евгений Леонов и другие... 17.00—Международная панорама. 17.45 — «Что? Где? Когда?» Выпуск 4-й. 19.15 — «50х50» Муз. приложение к передаче «...До 16 и старше».

Новогоднее теле-шоу. 21.15 — «Спокойной ночи, малыши» и т.д. 22.00—Время. 22.30—«Смех сквозь годы». 00.10 — «Зимний сезон». Эстрадная программа. 00.25—«Последний лист календаря». Концерт. 00.50—С Новым годом, товарищи! Поздравление советскому народу. 01.05—Бал в Останкино. Праздничная новогодняя программа. 04.05 — Танцы. Танцы. Танцы. 04.35—Мультифильм. 04.45—Новогодняя дискотека. 06.35 — Программа «А» (до 09.00 1.01.91 г.).

ВТОРАЯ ПРОГРАММА

МОСКВА, 9.00—Утренняя гимнастика. 9.20 — Мультифильм. 9.30—Фильм-детям «Продолжи соревнование». 10.40—Концерт ансамбля русских нар. инстр. Гостелерадио СССР. 11.25—Телепрограмма «Семья». 12.25—Лыжный спорт. Новогодняя гонка. 13.15—Тел. док. фильм «В поисках утраченного времени». О Павловском поселе. 13.40—Тел. муз. абонемент. Павловский концерт года. 14.40—Тел. док. фильм «Чужака». 14.50 — Тел. худ. фильм «Груффальдо из Бергамо». 1 и 2 сер. 17.00 — Видеоканал «Содружество». 20.15—Тел. худ. фильм «Карусель». 21.25 — «Дорога в море». О путешествии в Швейцарию на чемпионат Европы по парусному спорту. 22.00—Время. 22.30—Киносерпантин. 22.30 — Киносерпантин. 00.40—Минуты поэзии. 00.50—С Новым годом, товарищи! Поздравление советскому народу. 01.05—Новогодняя музыкальная ночь. Концерт популярной классической музыки. 03.05—Непрерывный кинопоказ. (до 09.20 01.01.91 г.).

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 30 ДЕКАБРЯ
19.00—«Для вас, ребята!». Сборник мультифильмов.
19.30—«Новости» — вечерний выпуск.
20.00—Худ. фильм «Черная лунка».
21.25—«Это интересно».
22.00—ТСН.
22.15—Музыка, реклама, объявления.
22.40—Худ. фильм «Изюминки».

СУББОТА, 29 ДЕКАБРЯ
19.00—«Для вас, ребята!». Сборник мультифильмов.
19.30—«Новости» — вечерний выпуск.
20.00—Худ. фильм «Три беглеца».
21.35—«Это интересно».
22.00—ТСН.
22.15—Худ. фильм «Одети жаво».
23.45—«Музыкальная волна».
24.15—Ночной сеанс.

ПЯТНИЦА, 28 ДЕКАБРЯ
19.00—«Для вас, ребята!». Сборник мультифильмов.
19.30—«Новости» — вечерний выпуск.
20.00—Худ. фильм «Спорт без правил».
21.30—«Это интересно».
22.00—ТСН.
22.15—Музыка, реклама, объявления.
22.45—Худ. фильм «Честь семьи Прицци».

ЧЕТВЕРГ, 27 ДЕКАБРЯ
(только для сельских районов)
19.00—«Для вас, ребята!». Сборник мультифильмов.
19.30—Худ. фильм «Звездные войны» (Часть 1).
21.00—Музыка, реклама, объявления.
21.30—Худ. фильм «Звездные войны» (Часть 2).
22.00—ТСН.

СРЕДА, 26 ДЕКАБРЯ
(только для сельских районов)
19.00—«Для вас, ребята!». Сборник мультифильмов.
19.30—Худ. фильм «Звездные войны» (Часть 1).
21.00—Музыка, реклама, объявления.
21.30—Худ. фильм «Звездные войны» (Часть 2).
22.00—ТСН.

ПОНЕДЕЛЬНИК, 24 ДЕКАБРЯ
(только для сельских районов)
19.00—«Для вас, ребята!». Сборник мультифильмов.
19.30—Худ. фильм «Звездные войны» (Часть 1).
21.00—Музыка, реклама, объявления.
21.30—Худ. фильм «Звездные войны» (Часть 2).
22.00—ТСН.

БОЛОТОР ТЕЛЕДАМЖУУЛАНУУДАЙ ПРОГРАММА
ТВком информирует, что трансляция речи для жителей г. Улан-Удэ будет осуществляться только три дня в неделю (пятница, суббота, воскресенье). Трансляция на сельские районы республики будет осуществляться всю неделю.

СПОРТООР ХОНИРХОДОГ НАА...

ДЮСШ-гай дэргэдэ бэйгүүлэгдэх «Памир» гэжэ спортино-элүүржүүлгын бага предпряти спортээр хонирхогод хунууды урина.

Танай мэдэлдэ спор-тиана зал, тренажер-нууд, барилдаанай ол-бог, душ, сауна гэхэ мэтэ үгтэхэ.

Нарадаг нэгэ абоне-мент 15 түхэртэ бай-ха. Манай адрес: Фрунзе, д. 7а МП «Памир». Үдэр бүхэн-дэ 18 сэг 30 минута-наа бэшүүлхэдтнай болохо.

УНИВЕРСИТЕДТЭ КУРСАНУУД НЭЭГДЭБЭ

ЭРХҮҮГЭЯ ГҮРЭНЭЙ УНИВЕРСИТЕТ ТҮҮХҮН, ХЭЛЭ, БЭШЭГЭЯ, ЮРИДИЧЕСКЭ, МАТЕМАТИЧЕСКА, ФИЗИ-ЧЕСКА, ГЕОЛОГИЧЕСКА, ГЕОГРАФИЧЕСКА, ХИМИ БО-ЛОН БИОЛОГИИНИ ФАКУЛЬТЕДУУДТЭ ДОЛОО НАРЫН ЗАОЧНО БЭЛЭДХЭЛЭЙ КУРСАНУУДАТА ШАГНАГША-ДЫЕ АБАХА ТУХАЙ СОНОСХОНО.

Курсануудта хургуули дүүргэхээс байһан хураг-шад абтаха.

Заочно курсануудта орог-шодто университет хурал-салай түсэб, методическа пособиюуды, даабаринууды эльгээхэ.

Программа эрхим бай-наар шуудалжа гарагшад июль нарада хоёр долоон хоногой курс-консультацида уригдаха.

Мэдүүлгэ эльгээхэдэ, фа-культет, мэргэжэл тухайгаа

заахаа бү мартатгы, Үшөө тийхэдэ хуралсалай түлөө түлбэри түлхэн тухай кан-тацин хабсаргалты.

35, түхэртг университетэй счедто почтоор эльгээхэ хэрэгтэй. № 000140088, Жил-соцбанк, МФО 125015, Эр-хүү.

Декабрийн 25-наа курса-нуудта мэдүүлгэнүүд абта-жа эхилхэ.

Адрес: 664003, Эрхүү-3 а/а 138, университет, бэлд-хэлэй курсанууд.

КРОССВОРД

По горизонтали: 3. Кино-версия. 8. Коррозия. 10. Иллюстрация, большая нежная форма книги. 15. Геологическое тело неболь-ших размеров. 16. Гидро-техническое сооружение. 17. Герой гражданской вой-ны. 20. Областной центр в Казахстане. 21. Вещество выработываемое пчелами. 22. Действующее лицо ро-мана Н. Ф. Погодина «Кремлевские куриты». 23. Молодой спортсмен. 24. Международный приз, при-суждаемый за выдающиеся достижения в шахматах. 25. Напиток. 26. Ледяная корка на снежном покрове. 29. Наука о тепловых явлени-ях в природе, технике. 30. Обширное водное прост-ранство. 31. Советский уни-версальный ракетнооситель. 32. Кредитное учреждение. 35. В огнестрельном ору-жии крючок для спуска курка. 37. Краткое иноска-зание. 38. Метод изучения затрат времени на выпол-нение производственного задания.

По вертикали: 1. «Бранда». 4. Корбабаев. 6. Чардаш. 8. Фосген. 10. Струг. 11. Гер-мес. 13. Ватман. 15. Танко-дром. 16. Лапа. 17. Ясли. 18. Постамент. 20. Павлин. 21. Арена. 22. Рюкзак. 24. Цветок. 25. Трепак. 27. Кол-хозник. 28. Рация.

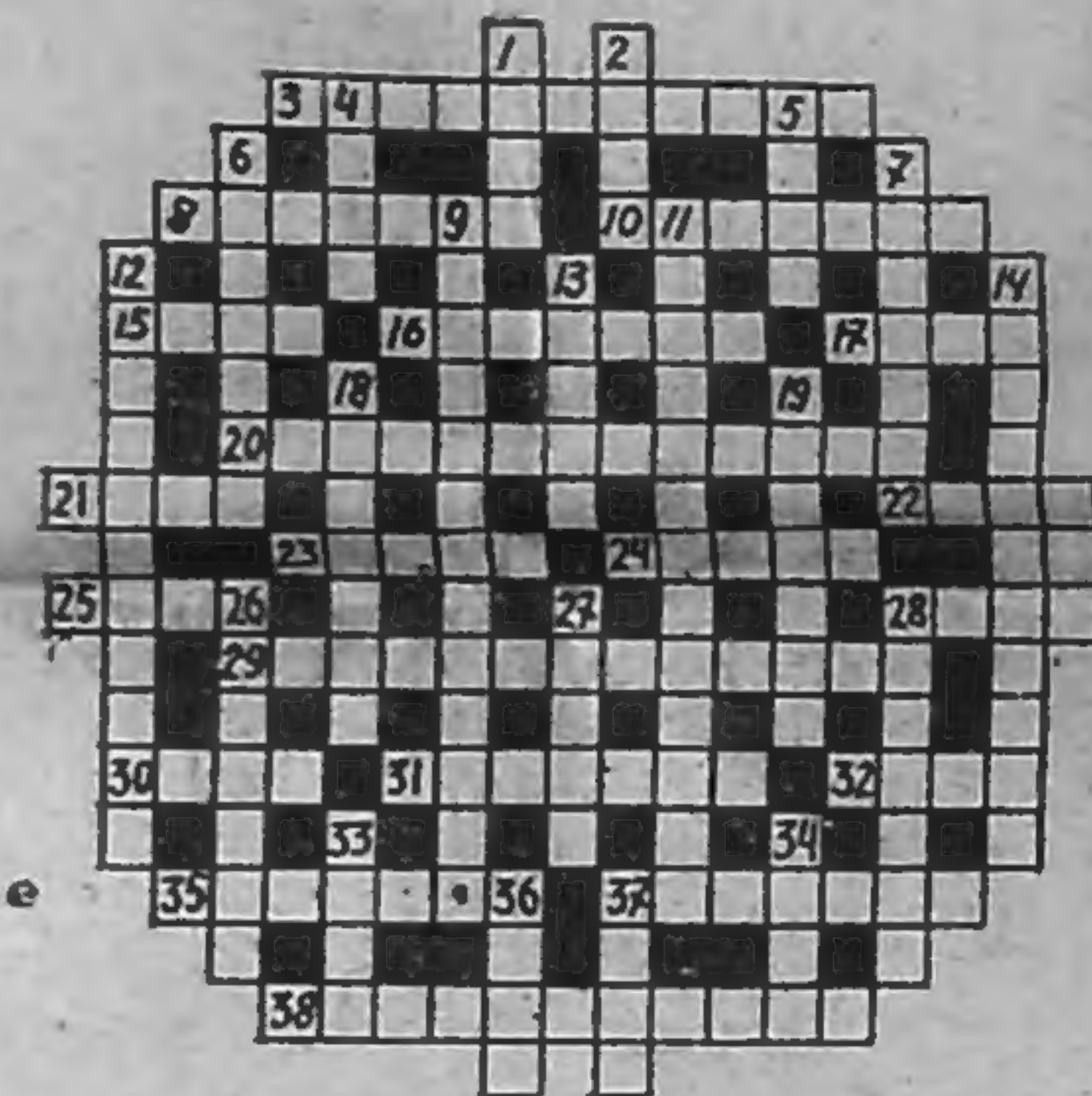
По вертикали: 1. Баркас. 2. Агат. 3. Диалог. 4. Кор-вет. 5. Вигвам. 6. Череп-шеч. 7. Штакетник. 8. Фун-тура. 9. Атмосферные осад-ки. 6. Преувеличенно-коми-ческое изображение в ли-тературе или на сцене. 7. Вид прически. 9. Вещество

применяемое в электротех-нике, радиотехнике. 11. Раз-дел механики. 12. Горная вершина в Гималаях. 13. Затопленое море. 14. Об-ласть филологии. 18. Озе-ро на Кольском полуост-рове. 19. Озеро в Канаде. 26. Участник многодневных велотуров. 27. Щипковый музыкальный инструмент. 28. Короткая ремешная плет. 33. Олхало. 34. Электрический фонарь на машине. 36. Тора в Греции, на которой расположены православные монастыри. 37. Ядовитое пресмыкаю-щееся.

Декабрийн 15-да ТОЛИЛОГДОНОН КРОССВОРДЫН ХАРИУНУУД

По горизонтали: 1. «Бранда». 4. Корбабаев. 6. Чардаш. 8. Фосген. 10. Струг. 11. Гер-мес. 13. Ватман. 15. Танко-дром. 16. Лапа. 17. Ясли. 18. Постамент. 20. Павлин. 21. Арена. 22. Рюкзак. 24. Цветок. 25. Трепак. 27. Кол-хозник. 28. Рация.

По вертикали: 1. Баркас. 2. Агат. 3. Диалог. 4. Кор-вет. 5. Вигвам. 6. Череп-шеч. 7. Штакетник. 8. Фун-тура. 9. Атмосферные осад-ки. 6. Преувеличенно-коми-ческое изображение в ли-тературе или на сцене. 7. Вид прически. 9. Вещество

бодомжотой хунууд гэжэ эндэ хэнимшье илгэжа, мурдажэ байдаггүй заншал-тай.

Залуушуулай хэблэл түбэг бэрхшээлнүүднээ нэгшье хүрдэнгүйгөөр дэлгүүрэй экономико тээшэ ботар алхална. «Собеседнигэй» ахамад редактор Юрий Пи-липенкин хэлэхэй өһөөр, өрэхэ жэлдэ долоон хоног-то нэгэ дахин гарадаг хэб-лэл политическэ төмэдэ үсөөн материалнууды гар-гажа, уншагдада найшааг-дадаг гаршагуудыа оло да-хин толилохэ түсэбтэй. «В десятку», «АССА», «Вотум недоверия» гэхэ мэтэ гар-шагууд уншагдада най-шаагдадаг.

Шэнэ жэлһээ «Собесед-нигэй» нэгэ номер 60 мүн-гэтэ болохо. Урдахи жэл-нүүдтэл адли уншагдаһай олон байха гэжэ залуу жур-налистууд этигэнэ.

Б. БОРБОЕВ.

КИНО

«ДРУЖБА»

ДРУЖОК ВЕСЕЛОГО БЕ-СЕНКА — в 9-40, ПРИКАЗ 027 — в 11-20, 12-50, ДРУГ БЕДНЫХ (2 серии) — в 14-20, СВЯТАЯ КРОВЬ — в 17, 19, 21.

«ПРОГРЕСС»

Красный зал — СЕРДЦЕ АНГЕЛА — в 10, 12-20, 14-10, Кино клуб «Фокс» — ЖЕН-ЩИНЫ НА ГРАНИ НЕВНО-ГО СРЫВА — в 17, 18-50, 20-40.

Зеленый зал — СЕТИ ЛЮБ-ВИ (2 серии) — в 10, 12-50, 15-40, 20-10, ДЕВЯТЬ ЛЕТ С ЭКСТРАСЕНСАМИ — в 18-30, ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЭЛЛИ И РАРУ — в 10, 16-20, КЛЕЩ (2 серии) — в 11-20, 14, 18-10, 20-50.

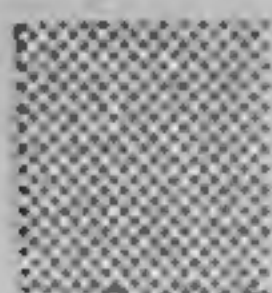
«РОДИНА»

МУЛЬТФИЛЬМЫ — в 9-40, ПОСЛЕДНИЙ ЗОВ ЛЮБВИ — в 13-20, 15-40, СЕМЬЯ — в 11, 18, 20-30.

«ОКТЯБРЬ»

СМЕХ И ГОРЕ У БЕЛА МО-РЯ — в 16-30, МИСТЕР ПИТ-КИН В ТЫЛУ ВРАГА — в 18-30, 20-30.

«БУРЯТФЕРНИМАШ» УРИНА

АЖАЛДА ТҮБХИНҮҮЛХЭ ТАЛААР ТҮБ «БУРЯТФЕРМАШ» ҮЙЛЭДБЭРИН НЭГЭДЭЛДЭ ТОКАРЬНУУДЫЕ, ФРЕЗЕРОВЩИГУУДЫЕ, ЭЛЕКТРОАГНУУРШАДЫЕ, ТРАКТОРИСТНУУДЫЕ, ХЭБТЭ СОХИГШОДЫЕ, ЭЛЕКТРО-ЦЕХЭЯ НАЧАЛЬНИГЫЕ, ЭЛЕКТРИГУУДЫЕ, ШЛИФОВ-ЩИГУУДЫЕ, ЭЛЕКТРОЦЕХЭЯ МАСТЕРЫЕ УРИНА.

ТАБАН ЖЭЛЭЯ ТУРШАДА КВАРТИРАНУУДААР ХАН-ГАХАБДИ ГЭЖЭ НЭГЭДЭЛ НАЙДУУЛНА. ХҮҮТЭДЭЯ СААД, «КОТОКЕЛЬ» ГЭЖЭ АМАРАЛТЫН БААЗА БИИ.

АДРЕС: Улан-Удэ, Фрунзе, 11.

УНШАГШАД ОЛОН БАЙХА

«Собеседник» гэжэ до-лоон хоногто нэгэ удаа га-радаг хэблэл болон «Со-ветская культура» газетэ нэгэ байшан соо байдагшье наа, өхэл эбгүй гэжэ хэлэ-бэлнай, буруу болохогүй.

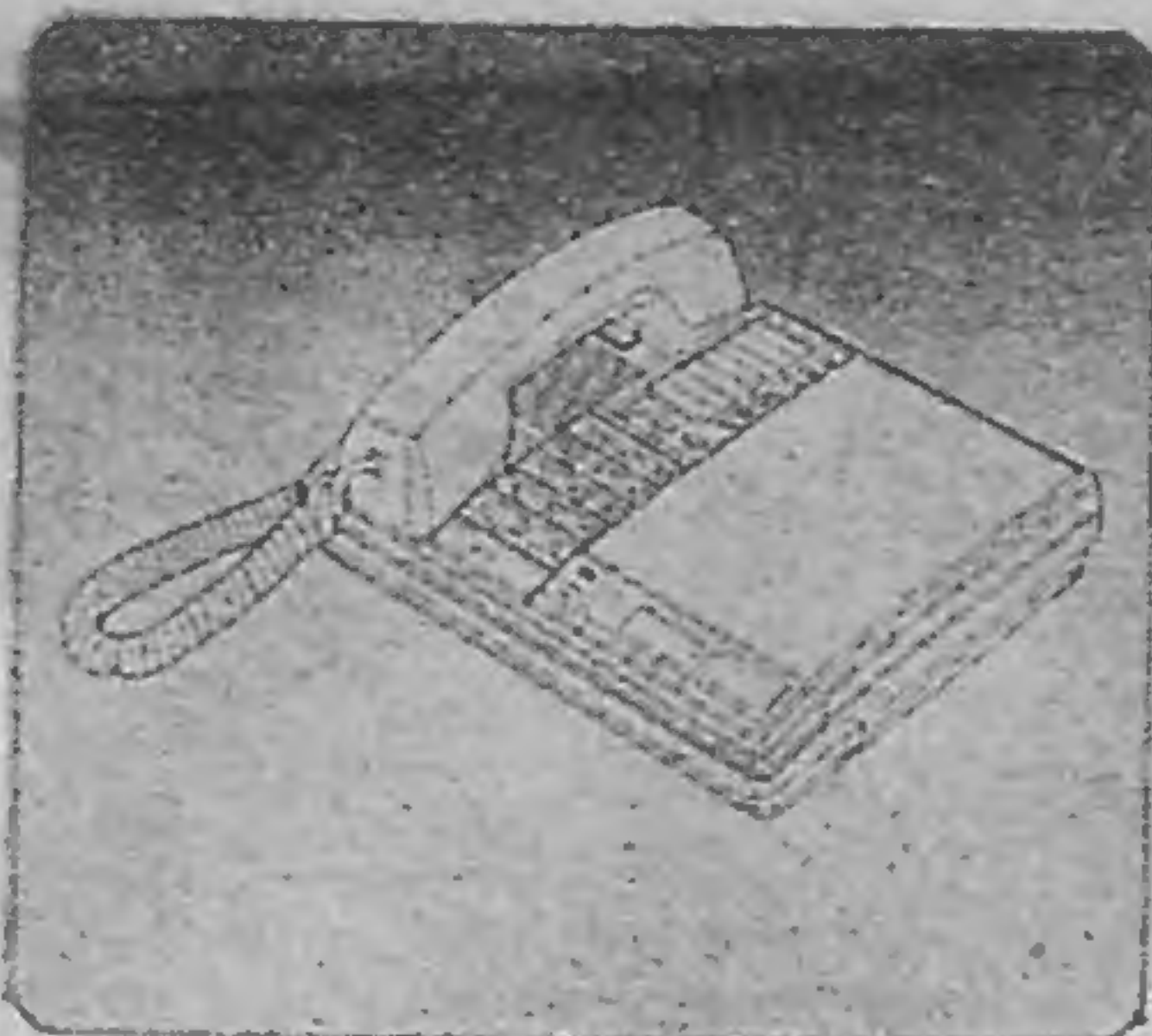
Төөд «Собеседник» хэблэл эбээ таһарха болообт Ху-билган шэнэдхэлгын бүхы асуудалуудыаар хоёр ондоо наамжатай байһан тула эб-гүй гэжэ хөөрэлдэдэг. КПСС-эй ЦК-гай «Правда» хэблэлдэ «Собеседник» зур-гаан жэлэй туршада 54 миллион түхэртг оруулан байха юм. «Советская куль-тура» гэжэ Бүхэсоюзна га-зетын тираж «Собеседниг-тэ» орходоо нилээд бира-гүй. Долоон хоногто нэгэ удаа гарадаг «Собеседник» орон дотор хэдэн миллион уншагдаһай байхааа гад-на аяар холын Малайзида-шье олон захигшадтай бо-лонхой. 3,5 мянган хэлэг хари гүрэнөөр тараагдана. Эндэ нэгэ номерой түлөө 67,5 доллар түлэдэг байна.

«Собеседник» хэблэлдэ гол түлэб 30 наһа хүртэгэр залуу журналистууд худал-дэг. Өөһэдүн корреспон-дентскэ баазагүй энэ хэб-лэл «Постфактум», «Студио-информ», СИБИА гэжэ Бү-хэсоюзна мэдээсэлэй агент-ствэнүүдэй туһаламжаар һүүлэй хонинууды, үйлэ хэрэгүүды бэдэрэн оложо мэдээсэдэг. Редакцегийн бүридэлдэ элдэб янзын по-литическэ партинуудай, хү-дэлөөнүүдэй түлөөлэгшэд ородог байха юм. Ондоо

ИНЖЕНЕРНО- КОММЕРЧЕСКЭ ТҮБ

ДУРАДХАНА:

ТАНДА ТУҢАЛАМЖА ХҮРГЭХЭ

Японой «Панасоник» гэжэ мэдээжэ фирмын зоёоһон, КХ-Т-24293 маркын интегралны телефонно системэ

х АТС-ы арга боломжонууд

КСДИГОВАННА ХАРИУУ ҮГЭХЭ ТҮХЭЭРЭЛГЭ

ТРУБКА АБАНГУЙГӨӨР ХӨӨРЭЛДЭХЭ АРГА

БҮХЫ ЮУМЭ ХАДУУЖА АБАДАГ ТУСХАЙ КЛАВИАТУРА

САГ ХАРУУЛДАГ ДИСПЛЕЙ

ТУСХАЯ ПРОГРАММААР АБОНЕНТЫЕ ДУУДАЛГА

ПРОГРАММААР ЭЛДЭБ ЯНЗЫН МЭДЭЭСЭЛНҮҮДЫЕ ДАМЖУУЛГА.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:

670000, г. Улан-Удэ, ул. Калан-перевадов—2 40-57, корре-к-торская—2-35-74.
даришани, 23. Телефоны: зам. редактора—2-34-06, секретари-ата—2-34-41; отделов: идео-логический —2-43-23, социаль-но-экономический проблем —2-43-23, писем и образовани, тэ ГАРАДАГ.

Газета отпечатана в респуб-ликанской типографии Госу-дарственного комитета Бурят-ской ССР по делам изда-тельства, полиграфии и кинж-ной торговли, г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35.

Редактор
Александр ДРУЖИНИН.